

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

АВРАМЧУК Іванна Іванівна

**Митне регулювання та його вплив на імпорт
товарів і послуг в Україну / Customs Regulation
and Its Impact on Import of Goods and Services in
Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФМСм-22
І. І. Аврамчук

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Г. В. Василевська

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ А. І. Луцик

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

Зміст

Вступ	3
Розділ 1	Основи митного регулювання імпорту в державі.....	7
1.1.	<i>Суть і зміст митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.....</i>	7
1.2.	<i>Базові механізми регулювання імпортних операцій в Україні.....</i>	17
	<i>Висновки до розділу 1.....</i>	27
Розділ 2	Оцінка впливу митного регулювання на здійснення зовнішньо-торгівельних операцій в Україні.....	29
2.1.	<i>Моніторинг вітчизняної практики реалізації зовнішньоекономічної діяльності.....</i>	29
2.2.	<i>Аналіз митного регулювання імпорту в Україні.....</i>	38
	<i>Висновки до розділу 2.....</i>	51
Розділ 3	Домінанти вдосконалення митного регулювання імпортової діяльності в Україні.....	53
	<i>Висновки до розділу 3.....</i>	63
Висновки	65
Список використаних джерел	70

Вступ

Актуальність теми. Світ сьогодні стоїть перед масою різноманітних викликів, вирішення яких суттєво впливає на його розвиток у всіх сферах буття: політичній, економічній, соціальній, гуманітарній та іншими. Україна, не я винятком у коловороті наявних глобальних трансформацій, попри те, стоїть перед проблемами внутрішнього характеру, які потребують нагального і кардинального вирішення вже зараз. Військово-політична й економічна криза в нашій державі тривалий час чинять деструктивний вплив на розвиток країни, а зовнішні чинники, на кшталт глобальної пандемії, викликаної коронавірусом, карантинних обмежень з цього ж приводу та нагнітання війни з країною-агресором, суттєво поглиблюють її вплив та все більш відчутними стають для кожного окремого громадянина. Виникає гостре питання стосовно послідовного розвитку міжнародних економічних стосунків України з країнами світу. Нестійкий перебіг економічних процесів у нашій країні чинить суттєвий вплив на розгортання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, на її імпорتنу складову.

Наявні вади реалізації імпорتنих операцій в Україні спричиняють багато проблем, які зазвичай стосуються потрапляння на вітчизняний ринок неякісної закордонної продукції, збільшення обсягів контрабанди, поширення тіньової економіки та впливу корупції.

Загалом, такі проблеми зумовлені різними факторами, серед яких в реалізації міжнародної торгівлі є митне регулювання, представлене митно-тарифними та нетарифними інструментами.

Беручи до уваги використання інструментів митного регулювання стосовно імпортування товарів та послуг на митну територію України, то насамперед, потрапляння неякісної продукції на національні ринки та в роздрібну мережу нашої держави зумовлено низькою ефективністю інструментарію митного регулювання, що проявляється у невідповідності якості

імпортованої продукції міжнародним стандартам, які ціновою політикою створюють додаткову конкуренцію вітчизняним товарам.

Відтак, станом на сьогодні, важливо здійснити детальний моніторинг впливу митного регулювання на імпорт товарів та послуг в Україну, запропонувати вектор мінімізації або нівелювання недоліків впливу імпортової складової на чинну систему митного регулювання та її подальший розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, питання імпортування продукції та висвітлення проблем, пов'язаних з імпортом товарів та послуг аналізували багато зарубіжних і вітчизняних науковців, як М. Бегма, Г. Василевська, Є. Войцешук, С. Герчаківський, С. Долгов, А. Зубрицький, А. Кізіма, А. Крисоватий, К. Крисовата, Ю. Маханьова, Т. Олійник, В. Сідляр, Т. Хворост, В. Юхименко та ін. У своїх працях вони відобразили базові закономірності розвитку імпорту товарів та послуг в Україну в контексті аналізу їх порівняльних характеристик.

Дослідження наукових робіт і чинна практика реалізації зовнішньоекономічної діяльності продемонстрували, що вплив митного регулювання на реалізацію імпортних операцій в Україні потребують подальшого дослідження, адже існує низка важливих проблем, які потребують детального аналізу і пошуку шляхів позитивного вирішення.

Мета дослідження. Метою дослідження є здійснення ґрунтовного аналізу деструктивних факторів впливу митного регулювання на імпорт товарів та послуг в Україну і пошук дієвих рішень щодо виявлених недоліків митного регулювання імпортованої продукції.

Завдання дослідження. Відповідно до поставленої мети у дослідженні виконано низку важливих завдань:

1. Вивчено основи митного регулювання імпорту в державі.
2. З'ясовано суть і зміст митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.
3. Досліджено базові механізми регулювання імпортних операцій в Україні.

4. Здійснено оцінку впливу митного регулювання на реалізацію зовнішньоторгівельних операцій в Україні.
5. Проведено моніторинг вітчизняної практики реалізації зовнішньоекономічної діяльності.
6. Проаналізовано перебіг митного регулювання імпорту в Україні.
7. Запропоновано домінанти вдосконалення митного регулювання імпортової діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес митного регулювання як чинник впливу на здійснення імпортової операцій в Україні.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є механізм і особливості впливу регулятивного інструментарію на якісне забезпечення імпортом товарів та послуг національного ринку.

Задля здійснення поставленої мети та окреслених завдань даного дослідження варто використати наступні загальнонаукові і спеціальні **методи дослідження**: історичний метод – визначення становлення й розвитку митного регулювання імпортової діяльності в Україні; системний підхід – вивчення механізму дії методів митного регулювання на імпортування товарів та послуг в Україну; статистичний і графічний методи – моделювання процесів впливу митного регулювання щодо процесів імпортування товарів та послуг в Україні шляхом використання регресійних методів моделювання у динаміці.

Теоретична і методологічна основа дослідження. Для здійснення повномасштабного якісного та ґрунтованого дослідження митного регулювання та його впливу на імпорт товарів та послуг в Україну нами використано наукові положення стосовно сучасної митної діяльності у частині здійснення імпорту товарів та послуг, дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців-економістів, що містяться у спеціалізованій, нормативно-правові акти, накази, розпорядження та Закони України у сфері ЗЕД.

Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців на обрану тематику дослідження, нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали Державної митної служби та Державної

фіскальної служби України, статистичні та звітні дані Державної казначейської служби і Державної служби статистики України, Міністерства економіки України та Міністерства фінансів України, а також Групи Світового банку і Євростату.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в: визначенні авторського підходу до поняття «митне регулювання» у контексті здійснення експортно-імпортних операцій; окресленні певних компонентів їх здійснення, а також здійсненні економетричного моделювання залежності між окремими інструментами митного регулювання та імпортом в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. У роботі наведено основні напрями вдосконалення митного регулювання здійснення імпортних операцій з використанням зарубіжного досвіду.

Апробація наукових досліджень. Апробація дослідження відбулася на XVII та XIX Всеукраїнських науково-практичних конференціях студентів та молодих учених «Фіскальна політика в умовах євроінтеграційних процесів» (Тернопіль, ЗУНУ) 2020 – 2021 рр.

Структура дипломної роботи. Загальний обсяг магістерської роботи становить 77 сторінок друкованого тексту, обсяг основної частини становить 70 сторінок друкованого тексту; у роботі наведено 10 таблиць, 17 рисунків, використано 62 літературних джерел.

Розділ 1

Основи митного регулювання імпорту в державі

1.1. *Суть і зміст митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання*

Розвиток зовнішньої торгівлі у глобальному масштабі довгі століття нарощує свої темпи. За довідками експертів-дослідників визначено, що за 1950-2015 рр. міжнародна торгівля у світовому масштабі, до початку пандемії, міжнародна торгівля у 1,93 раза перевищувала сукупний валовий внутрішній продукт (ВВП) світу¹. Загалом зовнішня торгівля є абсолютною складовою розширеного суспільного відтворення і безумовним чинником економічного зростання, які формуються під впливом сучасних еволюційних трансформацій та революційних науково-технічних змін.

Виникнення ринкових економічних відносин, що забезпечує збільшувани темпи росту зовнішнього обороту продукції за 1960-2018 рр. демонструють показники частки сукупного валового внутрішнього продукту світу, яка здійснюється за рахунок міжнародної торгівлі зросла з 13,00% до 22,03%². Збільшення обсягів фінансово-грошових операцій (у т.ч. валютних, кредитних, інвестиційних, що у 365 разів перевищують обсяги торгівлі³) спонукали швидкій появі та розвитку міжнародних митних відносин. Позатим, інтенсивність цього розвитку суттєво зменшилася з поширенням коронавірусної хвороби, точніше протиепідеміологічних заходів, які було впроваджено за останні два роки. Відтак, митні відносини виявляються в системі суспільних взаємозв'язків, сформованих у процесі взаємообміну результатами господарської діяльності національних економік шляхом їх переміщення через митний кордон.

Практика реалізації митних відносин відбувається шляхом використання інструментів митного регулювання, яке, здійснюється відповідно до чинного

¹Дані Групи світового банку [60].

²Дані Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі і розвитку [28].

³Дані Світової Організації Торгівлі (СОТ) [59].

законодавства й забезпечується Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД)» [19], тлумачиться як регулятивний процес встановлення митних норм і правил, налагодження механізмів справляння обов'язкових платежів. Водночас, митне регулювання трактується як сукупність відповідних інструментів, форм, методів, рівнів і видів діяльності, які використовуються органами державної митної служби для раціонального впровадження заходів державної політики у митній сфері. Разом з цим процес митного регулювання є елементом комплексного механізму суспільного регулювання господарських процесів та доєднаний до економічної, політичної й гуманітарній складових цілісної системи державного управління (рис. 1.1):

Рис. 1.1. Механізм суспільного регулювання та його взаємопов'язані елементи

Джерело: складено автором.

Таким чином, суспільне регулювання, як сукупність відповідних елементів, які є взаємопов'язаними між собою та чинять взаємний вплив на кожен і з них:

- Політична складова забезпечує координацію суспільних процесів шляхом формування політичних інститутів на державному рівні – це виникнення

політичних партій, блоків і на позадержавному рівні, у вигляді створення політичних союзів, міждержавних політичних об'єднань тощо.

- Економічна складова - регулює суспільні процеси шляхом впровадження та використання відповідних економічних інструментів, зокрема фіскальних, таких як податки, відсоткові ставки, податкові й митні преференції тощо.
- Соціальна складова визначається створенням і нагромадженням соціальних груп (до прикладу, студентство, громадські організації), які відіграють важливу соціальну роль в усіх суспільних процесах, у тому числі економічних, встановлюють відповідні суспільні правила, традиції взаємозв'язку та поведінку.
- Гуманітарна складова, визначена створенням релігійних, субкультурних, творчих інших груп та об'єднань, які реалізують свою діяльність згідно з нормами, правилами, традиціями та звичаями, а також відповідно до ментальних ознак.
- Митне регулювання (англ. Customs regulations) у цьому поєднанні є ключовою ланкою взаємовпливу, адже забезпечує функціонування та розвиток усіх складових елементів, пов'язане з встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил, які спрямовані на реалізацію митної політики України [32].

Водночас митне регулювання є одним із основних елементів здійснення міжнародної торгівлі. Саме тому, на наш погляд, важливим організаційним елементом є окреслення безпосередніх методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які слугують фінансово-економічну основу митного регулювання держави, які регулюються відповідними механізмами через наявність взаємозв'язків між його окремими частинами. Такі взаємозв'язки дозволяють синтезувати системний підхід до формування трактувати митне регулювання як систему відпрацьованих та систематизованих управлінських заходів у сфері митної справи за допомогою яких реалізується фіскальна та

безпекова функції митних органів, а також забезпечується покращення якості виконання митних формальностей.

Важливим етапом митного адміністрування є системне формування відповідного механізму, що дає змогу синтезувати все розмаїття і складність екзогенних (зовнішніх) торгових зв'язків даної системи, тоді як ендегенні (внутрішні) зв'язки в рамках функціонування єдиного фінансово-господарського механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності забезпечуються шляхом взаємних залежностей його основних елементів та їхнього взаємного впливу один на одного. Таким чином, доцільним є окреслення методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які визначають основу фінансово-економічного механізму митного регулювання (рис. 1.2.).

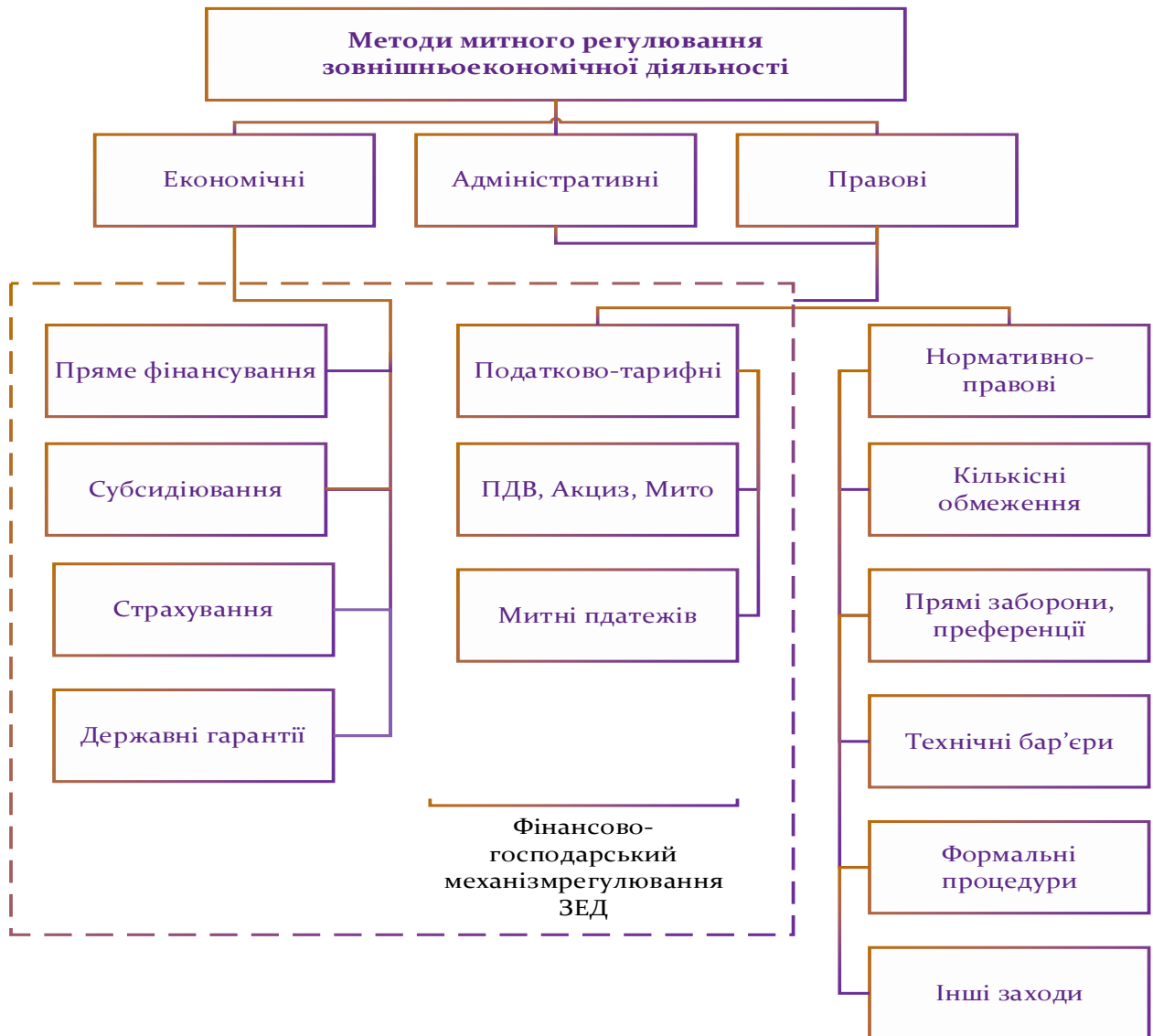

Рис. 1.2. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Примітка: складено автором на основі [30].

Основним інструментом митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є митний тариф. У чинному законодавстві зазначений інструмент зафіксований у переліку ставок мита (митного тарифу), які визначають суми податків, накладені на товари, які переміщуються через митний кордон держави та згідно з Товарною номенклатурою. Водночас, такий інструмент міжнародної торгівлі, а також одночасно державного регулювання національного товарного ринку та його взаємозв'язку з відповідним світовим ринком. У 1997 р. Україна приєдналася до конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів (Брюссельської конвенції), де основою Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності України є: Гармонізована системи опису та кодування товарів, Комбінована номенклатура Європейського Союзу [57].

Ставки мита, представлені у чинному законодавстві [20] є єдиними та можуть підлягати зміні виключно із прийняттям Законів України, або внесенням змін до чинного законодавства шляхом їх прийняттям Верховною Радою України.

Водночас, здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання передбачає застосування певних митних преференцій та пільг, які представлені у Митному тарифі України, до яких належать (рис. 1.3):

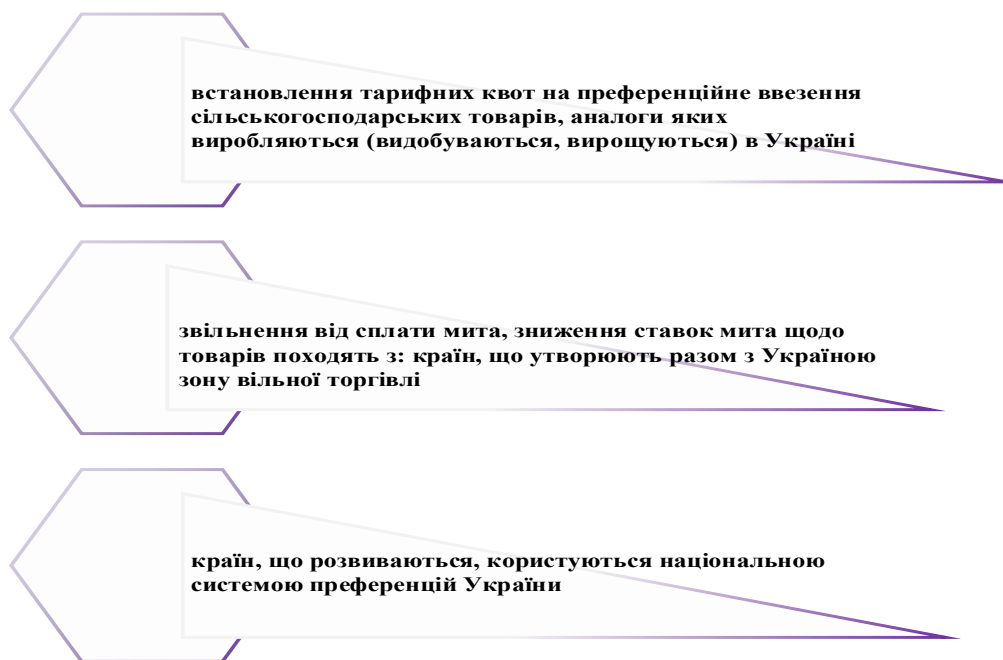

Рис. 1.3. Види митних преференцій

Примітка: складено автором на основі чинного законодавства [20].

Варто зазначити, що представлені види митних преференцій (див. рис. 1.3.) є уніфікованими згідно з міжнародним митним законодавством, зокрема ст. XXIV ГАТТ «Територіальне застосування – прикордонної торгівлі – митні союзи та зони вільної торгівлі» [10].

Базовими завданнями реалізації митного регулювання є гарантування конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників на глобальному ринку (англ. World market), обмеження імпорتنих операцій та заборони ввезення на територію нашої держави шкідливих та неякісних товарів і послуг, пропозиція кваліфікованої допомоги національним виробникам в реалізації власної продукції на міжнародних ринках. Виконання завдань митного регулювання здійснюється на засадах митного регулювання, до яких належать:

- 1) принцип виключної юрисдикції України на її митній території;
- 2) принцип виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи;
- 3) принцип законності;
- 4) принцип єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України;
- 5) принцип системності;
- 6) принцип ефективності;
- 7) принцип додержання прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб;
- 8) принцип гласності та прозорості [32].

У спеціалізованій науковій літературі описано такі інструменти митного регулювання: митно-тарифне і нетарифне та регулювання та запропоновані напрями їх безпосереднього впливу (рис. 1.4.).

Важливим аспектом у дослідженні митного регулювання є заходи, що використовуються митними органами стосовно визначення країни походження товару (КПТ), якою, згідно з чинним законодавством нашої держави, визнається та країна, де товар, що ввозиться був виготовлений повністю, враховуючи

Рис. 1.4. Інструменти митного регулювання та напрями їхнього впливу

Примітка: складено автором на основі [11]

процес виробництва, враховуючи комплектуючі елементи: корисні копалини; продукція рослинного походження тощо) або підлягав переробці у достатній мірі відповідно до певних ознак, ключовими серед яких є здійснення технологічних операцій виробництва та переробки, за результатами яких розрізняється код товару. Відповідно до цих норм встановлюється митна вартість імпортованого товару. Країна походження товару посвідчується відповідними документами, сертифікатами, деклараціями тощо.

Водночас, разом із тарифними методами зовнішньоекономічної торгівлі варто відмітити нетарифні методи митного регулювання.

Економічна спеціалізована література демонструє різноманітні підходи до визначення змісту нетарифних інструментів митного регулювання (табл. 1.1)/

Аналізуючи зміст поняття «нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» варто зауважити, що найбільш прийнятним воно окреслено трактуванням відповідного комплексу заходів обмежувального характеру, що

Таблиця 1.1.

Зміст поняття нетарифних методів регулювання міжнародної торгівлі

Автор визначення	Зміст визначення
Задорожній О. Ярмак А. [17]	Нетарифні методи регулювання експортно-імпортних операцій є засобом формування зовнішньоекономічної діяльності і за своєю суттю - комплексом заходів обмежувально-заборонного характеру, що застосовуються з метою захисту вітчизняних виробників і споживачів, а також проведення ефективної політики в інтересах власної економіки
Митний кодекс України [31]	під заходами нетарифного регулювання зовнішньо-економічної діяльності слід розуміти не пов'язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини.
Терешенко С. [40, с. 28]	нетарифне регулювання є інструментом державної торговельної політик и, який об'єднує решту методів, не пов'язаних з тарифним регулюванням
Корнева Т. [29, с.100.] .	нетарифне регулювання сукупністю заходів, спрямованих на захист українського ринку при ввезенні на митну територію України і вивезення за межі цієї території товарів шляхом встановлених в актах законодавства України правових норм, крім заходів, встановлених в актах законодавства України про митний тариф та міжнародних договорах України стосовно встановлення, скасування або зміну митних ставок, надання тарифних пільг і преференцій, а також змін в номенклатурі Єдиного митного тарифу України

Продовження таблиці 1.1.

Романенко В. [45, с.54]	нетарифне регулювання переміщення товарів через митний кордон як нефіскальний засіб реалізації державної політики у сфері митної справи, що безпосередньо не пов'язаний з митним тарифом
Єгоров О. [16, с. 211]	під нетарифним регулюванням розуміє «різного роду заходи контролю для регулювання зовнішньої торгівлі, за винятком мита
Алексєєв С. [2, с. 12]	заходи нетарифного регулювання становлять собою самостійну категорію заходів, які здійснюють як прямий, так і непрямий вплив на товарні потоки в зовнішній торгівлі та перешкоджають просуванню іноземних товарів на національні ринки
Кабаці Б. [25, с. 167]	Нетарифні методи регулювання – це можливість прямого впливу держави на підприємства, які здійснюють ЗЕД та коригування імпорту/експорту товарів та послуг

Примітка: складено автором на основі джерел [2; 16;17; 25; 29; 31;40; 45].

створює певні бар'єри для потрапляння іноземних товарів на внутрішній ринок держави, а також заходи, які регулюють зовнішній товарний потік країни.

Зі вступом України в Світову організацію торгівлі (СОТ) у травні 2008 р. система митного регулювання дещо модернізувалася, стала більш адаптованою до вимог організації та міжнародних стандартів ведення зовнішніх господарських відносин.

Максимального порозуміння країни-учасниці Світової організації торгівлі досягли у векторі реалізації засад виняткового тарифного захисту і мінімізації протекціоністського впливу мита. Нині, забезпечивши значне скорочення митного захисту, СОТ здійснює роботу над згладжуванням наявних тарифних піків і мінімізації тарифної ескалації. Так, ключовою перепорою в лібералізації аграрного сектору залишається збереження високих ставок мит, які були запроваджені внаслідок здійснення тарифікації нетарифних бар'єрів. Поряд з цим, задля реалізації зовнішньоторговельних операцій у промисловості вагомим недоліком залишається так звана тарифна ескалація, внаслідок якої продукція з

невисоким ступенем обробки при імпортуванні підпадає під найнижчі ставки митного тарифу.

Ризики сформованих трендів митного регулювання полягають у виникненні менш зручних умов здійснення міжнародної торгівлі для держав, які фокусуються на сировинній економіці та виробництві товарної продукції з низькою доданою вартістю. До таких країн можна віднести й Україну.

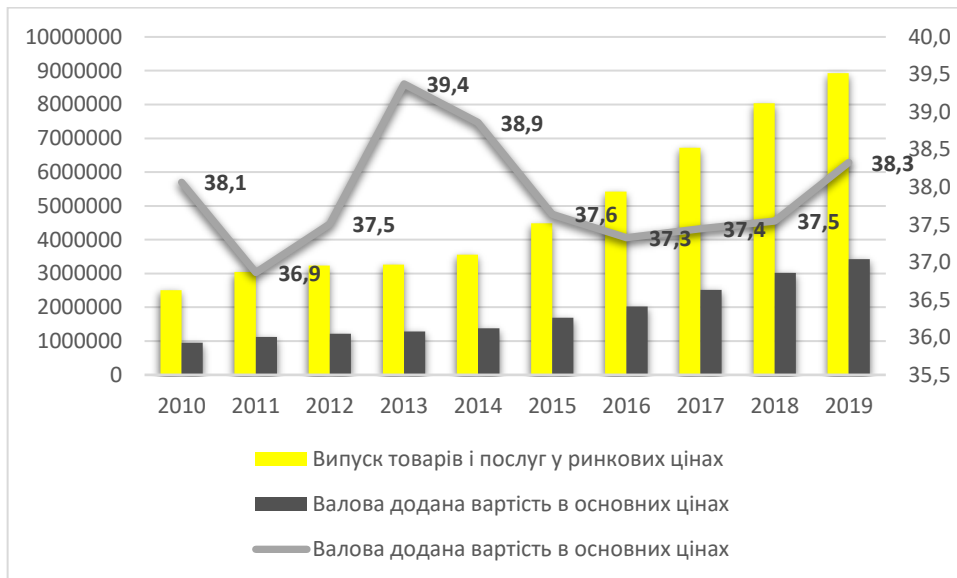

Рис. 1.5. Динаміка ВВП та валової доданої вартості у фактичних цінах з 2010 по 2019 рр.

Примітка: складено автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України [6].

Отож, з 2010 р. країни-партнери, з якими Україна мала підписані угоди про міжнародне співробітництво, значно понизили ставки мита, реформувавши протекціоністський вектор взаємин у бік лібералізації торгівельних стосунків. Україна теж долучилася до здійснення аналогічних кроків, при цьому довелося знизити ставки імпортного та експортного мита. Поза тим, глобальна пандемія, викликана коронавірусною хворобою COVID – 19, яка охопила світ з кінця 2019 р. й триває до сьогодні, суттєво повипливала на розвиток міждержавних економічних зв'язків. Країни, які вимушено впроваджували низку проти епідеміологічних заходів, зокрема і повний локдаун, суттєво погіршили своє соціально-економічне становище, відтак тотально перорієнтовують національні

господарські системи на забезпечення власних інтересів. Таким чином, ліберальна політика держав, стосовно здійснення міжнародної торгівлі неминуче матиме зміну вектора реалізації. Водночас, митне регулювання, у перспективі спрямоване виключно на протекціоністські наміри, може погіршити ситуацію.

Отож, митне регулювання як комплексний механізм систематизації норм та правил здійснення зовнішньоекономічної діяльності являє собою складну поетапну систему дій, яка перманентно трансформується та удосконалюється до сучасних вимог. До її складу входить низка важливих інструментів, методів та заходів, що здійснюють безпосередній вплив на перебіг міжнародних торгових відносин між суб'єктами ЗЕД та окреслюють її розвиток на перспективу.

1.2. Базові механізми регулювання імпорتنих операцій в Україні

Сьогодні динамічний розвиток міжнародної діяльності стає все більш значним фактором відновлення перспективного соціально-економічного зростання кожної країни. Розвиненим державам властиво зберігати усі галузі народного господарства у межах реалізації зовнішньоекономічної діяльності, яка за фактом сприяє збереженню національних господарських інтересів та забезпечує безпеку держави через підтримку та розвиток митного співробітництва згідно із встановленими правилами та нормами торговельного міжнародного права.

Декларування проєвропейського розвитку України та прагнення її участі у Організації Північноатлантичного договору (англ. North Atlantic Treaty Organization, скорочено – НАТО)⁴, про що зазначено у Конституції нашої держави зумовило подальшій інтенсивній інтеграції України у міжнародне співтовариство. Розвиток і забезпечення рівноправних, та взаємно вигідних соціально-економічних, гуманітарних та політичних відносин з іншими

⁴ Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» [4].

державами, створення можливостей підвищення якості життя і рівня добробуту населення країни стали пріоритетними напрямками формування національних інтересів щодо державного регулювання ЗЕД в Україні. Завданням митних органів у цьому векторі має бути забезпечення сприятливих умов для перспектив розвитку суб'єктів ЗЕД та покращення механізмів митного регулювання.

Однак, Україна, втрапивши у політичну пастку під час чергового виборчого процесу на тлі перебігу російсько-української війни (поч. 2014 р. – триває сьогодні) на жаль лише послабила свої позиції у становленні зовнішньоекономічних торгових зв'язків. Відтак, важливим аспектом у вирішенні міжнародних торгівельних відносин стало нарощування імпорتنих операцій в державі. Такі позиції країни на міжнародних високотехнологічних ринках товарів і послуг, з якими Україна не мала змоги конкурувати, сприяли нарощуванню імпорту і втрати глобальної конкурентоспроможності держави у більшості галузях народного господарства, навіть тих, де до початку військової агресії посідала лідерські позиції (сільське господарство, ІТ-технології тощо). Водночас, інтеграційний процес держави у глобальну логістичну систему шляхом реалізації транзитного потенціалу, відкрило можливості зміцнення позицій на глобальному ринку. Відновлення втрачених можливостей нашої держави повинно забезпечуватися удосконаленням наявних механізмів розвитку митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також інструментів митно-тарифного і нетарифного регулювання.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [19], зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність суб'єктів господарювання резидентів та нерезидентів, а також діяльність державних замовників з питань оборонного замовлення у випадках, визначених чинним вітчизняним законодавством, сформована на взаємній співпраці, що відбувається як на території України, так і за її межами (рис. 1.6). Таким чином, суб'єктами ЗЕД в Україні треба вважати:

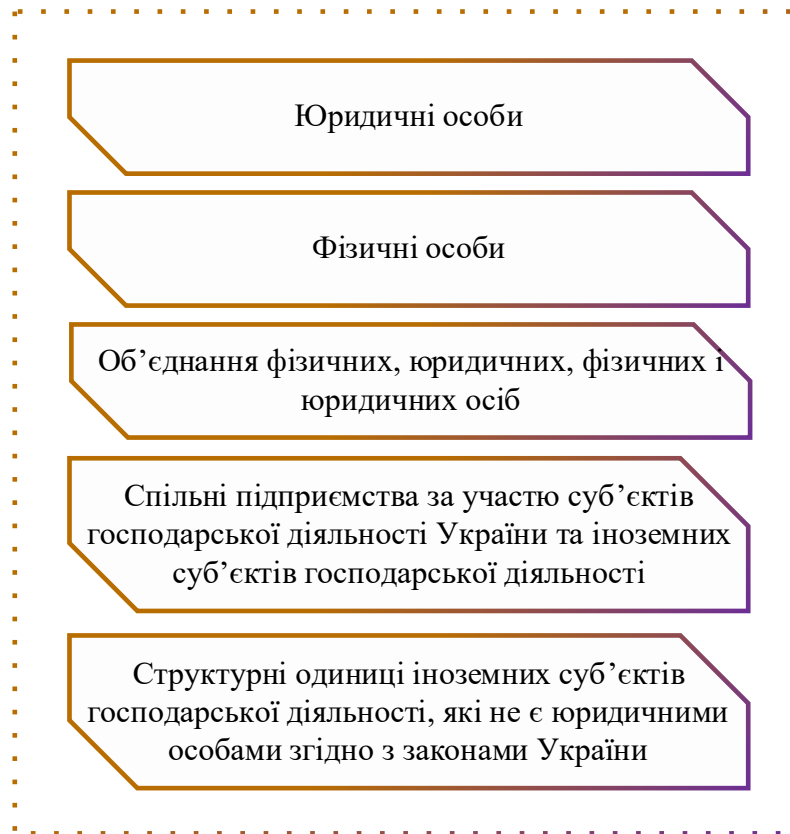

Рис. 1.6. Суб'єкти здійснення зовнішньоекономічної діяльності згідно чинного законодавства України

Примітка: складено автором на основі [19].

- фізичних осіб - громадян України, іноземні громадян та осіб без громадянства, які мають цивільну правоздатність, дієздатність відповідно до чинного законодавства України і постійно проживають на митній території України;
- юридичних осіб, зареєстрованих на митній території України (підприємства, організації та об'єднання усіх видів і форм власності, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;
- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України;
- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України; - державні замовники у сфері оборони;
- інших суб'єктів господарської діяльності, передбачені законами України [19].

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема імпорتنих операцій, забезпечує формування певних умов та механізмів задля ефективного розвитку зовнішніх відносин суб'єктів господарювання [48, с.145], що вимагає консолідації безпосереднього правового впливу на імпорتنу діяльність суб'єктів та економічних запобіжників її здійснення, тобто застосування відповідних регулятивних інструментів таких як податки, мита тощо. Механізм митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності слугує певним набором економічних форм, методів та інструментів, при допомозі яких забезпечується мінімізація наявних ризиків, координація діяльності суб'єктів господарювання у сфері зовнішніх економічних відносин. Основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є набір економічних та неекономічних методів впливу на систему зовнішньоекономічних відносин [42, с.125-129]. Важливо зазначити, що у ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначено, відповідну мету регулювання зовнішньоекономічної діяльності (рис. 1.7).

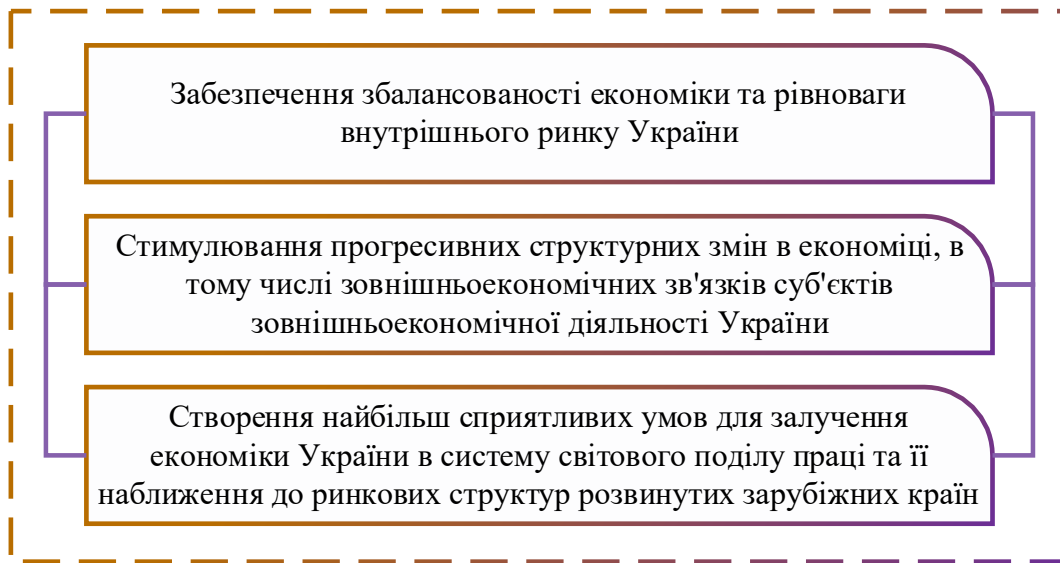

Рис. 1.7. Мета здійснення митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності згідно чинного законодавства України

Джерело: [19].

Відтак, поміж базових цілей митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності варто відзначити основні, такі як:

- реалізація політики протекціонізму - захист економічних інтересів суб'єктів ЗЕД, які беруть участь у здійсненні зовнішніх торговельних відносин;
- забезпечення однакових можливостей задля розвитку діяльності усіх господарюючих суб'єктів без огляду на форми власності та сфери відповідного функціонування;
- вільне поширення розвиток конкуренції та запобігання отриманню монопольних прав.

Загалом митне регулювання ЗЕД в частині реалізації імпортних операцій повинно мотивувати до чіткої диверсифікації реалізації зовнішньо-торговельних відносин, здійснення імпорту з метою мінімізації рівня залежності національної господарської системи від постачальників стратегічно важливих товарних позицій, які займають монопольне становище [45, с. 125-129]. Водночас, митне регулювання в Україні забезпечується відповідними нормативно-правовими,

інформаційними, економічними, фінансовими, організаційними, кадровими правовими нормами, відповідно до яких процес митного регулювання здійснюється низкою державних інституцій (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Державні інституції забезпечення реалізації процесу митного регулювання в Україні

Назва інституції	Повноваження
Верховна Рада України (ВРУ) [8]	Орган законодавчої влади, що вповноважений ухвалювати закони, по між іншим тв, які регулюють ЗЕД та реалізацію митних операцій у тому числі. Повноваження ВРУ регламентуються основним законом держави – Конституцією України.
Кабінет Міністрів України (КМУ) [26]	Кабмін - це колегіальний, орган вищої виконавчої влади в Україні. КМУ - відповідальний перед Президентом України та Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України за реалізацію державної політики в усіх сферах народного господарства, у тому числі митного регулювання експортно-імпортних операцій у межах, передбачених Конституцією України. Також наділений повноваженнями законодавчої ініціативи.
Міністерство фінансів України (Мінфін України) [35]	Мінфін України – це центральний орган виконавчої влади держави, який формує та реалізує державну фінансову та бюджетну політику, а також визначає політику у митній та податковій сфері. Міністерство відповідає за те, щоб створювати фінансове забезпечення для виконання державних функцій та умови для стабільного розвитку економіки шляхом ефективного, збалансованого, неупередженого та прозорого управління державними фінансами.
Міністерство економіки України [34]	Мінекономіки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує з-поміж іншого формування та реалізує державну інвестиційну політику, державну інноваційну політику в реальному секторі економіки, державну зовнішньоекономічну політику, зокрема з метою розвитку зовнішньоекономічної діяльності держави, наділене повноваженнями законодавчої ініціативи;

Національний банк України (НБУ) [38]	НБУ - центральний банк України, спеціалізований центральний орган державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого окреслюються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та іншими законами України. Банк є емісійним центром, проводить єдину державну політику у сфері здійснення грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці України - гривні. Також регулює та наглядає за діяльністю комерційних банків в Україні та впливає на курс валют, що має безпосереднє значення для здійснення зовнішньоекономічних операцій, у т.ч. – імпорту.
Митні органи [32]	Митні органи – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику (митниці та митні пости).
Антимонопольний комітет України (АМКУ) [41]	АМКУ – це державний орган зі спеціальним статусом, що має забезпечувати державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель, у тому числі й закордонних.
Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі [33]	Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі – у складу Міністерства економіки України розглядалися питання захисту українських товаровиробників від недобросовісного та зростаючого імпорту та інші питання, пов’язані із реалізацією зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Примітка: складено автором на основі: [8; 26; 32; 33; 34; 35; 38; 41].

Нормативно-правова база митного регулювання налічує низку нормативно правових документів, до яких входять закони України, зазначені у них нормативні акти тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД. Крім цього, митне регулювання імпорتنих операцій здійснюється за допомогою економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межах чинного законодавства та, безумовно, міжнародних торговельних угод, які укладаються між суб’єктами ЗЕД та не суперечать чинному законодавству України.

Варто зазначити, що існує низка важливих чинників, які мають вплив на реалізацію імпоротної діяльності в Україні. Комплексна характеристика чинників зазначена у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Класифікація чинників впливу митного регулювання на здійснення імпоротної діяльності за певними ознаками

Ознаки	Чинники впливу
За ступенем мотивування до здійснення імпоротної діяльності	– Спонукальні; – Стримувальні.
За ступенем охоплення середовища	– Зовнішнього середовища; – Внутрішнього середовища.
За мірою контрольованості	– Контрольовані; – Неконтрольовані; – Частково контрольовані.
За часовим лагом	– Тимчасові дії; – Постійні дії.
За сферою впливу	– Фінансово-економічні; – Маркетингові; – Управлінські; – Пов'язані з виробничим процесом; – Логістичні, тощо.
За рівнем конструктивності	– Конструктивні, – Неконструктивні – Нейтральні.
За рівнем можливості	– Основні – Другорядні
За механізмом дії	– Прямої дії – Опосередкованої дії
За рівнем комплексності об'єкта впливу	– Одиного впливу – Комплексного впливу

Джерело: складено автором на основі: [37, с. 38].

У науковій економічній літературі до зазначеного у таблиці 1.3. переліку зараховують чинники впливу на здійснення імпоротної діяльності за певними ознаками. Така класифікація дозволяє більш ґрунтовно і детально підійти до вивчення обраної проблематики, де чинники класифікуються за ступенем мотивації до реалізації імпортних операцій, до яких належать спонукальні і стримуючі, що забезпечує певне розмежування чинників та допомагає ідентифікувати мету їхнього впливу); за рівнем конструктивності чинники

можна розділити на конструктивні, деструктивні та нейтральні, що допомагає окреслити корисний ефект впливу; за рівнем комплексності об'єкта впливу їх поділ розмежовується на чинники одиничного впливу, а також чинники комплексного впливу, які допомагають ідентифікувати обсяг впливу конкретного чинника.

Водночас, при детальній класифікації чинників митного регулювання імпортової діяльності варто представити наявну типологію різновидів імпортової діяльності (табл. 1.4).

Таблиця 1.4.

Типологізація різновидів імпортової діяльності

Характерні ознаки	Різновиди імпортової діяльності
За кількістю посередників, що беруть участь у процесі доставки товарів на митну територію України	<ul style="list-style-type: none"> – Пряма; – Непряма.
З цільовим призначенням товарів	<ul style="list-style-type: none"> – Одноцільова – Багатоцільова
За об'єктом імпортованого продукту	<ul style="list-style-type: none"> – Імпорт товарів; – Імпорт послуг; – Імпорт робіт; – Імпорт технологій; – Імпорт капіталу.
За витратністю поставки	<ul style="list-style-type: none"> – Безвтратна; – Частково витратна; – Повністю витратна
За прибутковістю здійсненої імпортової операції	<ul style="list-style-type: none"> – Основна; – Другорядна.
За регулярністю здійсненої імпортової операції	<ul style="list-style-type: none"> – Нерегулярна; – Регулярна.
За масштабністю імпортних поставок	<ul style="list-style-type: none"> – Невеликих партій товару; – Великих партій товару.
За асортиментом імпортової продукції	<ul style="list-style-type: none"> – Одного найменування продукції; – Широкої низки найменувань.
За характером попиту на імпортовані товари	<ul style="list-style-type: none"> – Сезонного попиту; – Домашнього використання тощо
За кінцевою метою імпорту	<ul style="list-style-type: none"> – Кінцевого використання в країні імпортера; – З метою продажу в інші країни; – Імпорт з метою реімпорту (реекспорту).

За провідною характеристикою	<ul style="list-style-type: none"> – Імпортна діяльність, орієнтована на якісні характеристики товару; – Імпортна діяльність, орієнтована на обсяги продажу тощо
За кількістю імпорتنих операцій	<ul style="list-style-type: none"> – Одноразовий; – Постійний.

Примітка: складено автором на основі : [37, с. 38].

Таким чином, за представленою типологізацією у табл. 1.4. можна детально охарактеризувати різновиди імпоротної діяльності, які розподілено за певними ознаками: за числом посередників, які задіяні в процесі імпорту товарів, послуг, капіталу до кінцевого споживача. Імпортну діяльність можна розділити на пряму, яка не передбачає наявності посередників та непрямую. Яка передбачає посередницьку форму імпортування товарів. За об'єктом імпортованого продукту. За витратністю поставки імпортованих товарів, до яких належить безвитратна, витрати покладені на експортера товару, коли імпортером оплачується не повна сума витрат, а також повністю витратна, коли усі грошові зобов'язання поставки імпорتنих товарів виконує отримувач товарів тощо.

Загалом усі характеристики різновидів імпоротної діяльності використовується для порівняння мікроекономічних показників імпортованої продукції та забезпечення надання аналітичної оцінки витратна здійснення імпортованої діяльності, кошти поставок та дослідження прибутковості здійсненої імпоротної діяльності. Така система типологічних ознак доцільна при здійсненні імпорتنих операцій, які нараховують більше ніж одного найменування продукції при імпорті.

Узагальнюючи варто зазначити, що проведене наукове дослідження базових механізмів регулювання імпорتنих операцій в Україні забезпечило окреслення певних властивостей та економічних економічної митного регулювання задля можливості здійснення максимально об'єктивної оцінки його реалізації. У систему таких ознак ми об'єднали комплексність та інформативність базових елементів окреслених механізмів здійснення імпоротної

діяльності в Україні, систематизували певні чинник відповідного впливу, визначили здатність до їхнього розподілу за допомогою певних класифікаційних ознак та типологічних характеристик.

Висновки до розділу 1

Досліджуючи основи митного регулювання імпорту в державі, варто акцентувати увагу на певні трансформації у перебігу митного регулювання імпорту. Дослідження теоретичних та нормативно-правових основ його функціонування в Україні дозволяє впроваджувати нові механізми його збалансування.

1. Таким чином, нами було досліджено суть і зміст митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання через здійснення механізму суспільного регулювання та його взаємопов'язаних елементів, де митне регулювання відіграє ключову роль, адже впливає на систему державного управління у політичній, соціальній, економічній, гуманітарній сферах суспільного життя.

2. Вивчено методи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: економічні, що впливають на здійснення імпортової діяльності в Україні шляхом прямого фінансування, субсидіювання, страхування та інші державні гарантії; адміністративні, які реалізуються через наявність податково-тарифних та митних платежів і правові, які налічують низку обмежувальних інструментів митного регулювання.

3. Основним інструментом митного регулювання імпортованих операцій є митні пільги та преференції, що розподіляються на три основні види, які представлені чинним митним законодавством: встановлення тарифних квот та преференційне ввезення певних товарів аграрного сектора, звільнені від сплати мита або використовують преференційні ставки для імпорту товарів, що

утворюють разом з Україною зону вільної торгівлі, а також інших країни, що користуються національною системою преференцій.

4. Загалом для реалізації митного регулювання використано відповідні інструменти, які поділяються на: інструменти митно-тарифного регулювання та нетарифного регулювання імпорту.

5. Проведено огляд різноманітних підходів до визначення певних термінів, зокрема суспільного регулювання, нетарифних методів регулювання міжнародної торгівлі та, у контексті здійсненого дослідження, запропоноване власне визначення поняття митне регулювання, яке пропонується розглядати як «систему відпрацьованих та систематизованих управлінських заходів у сфері митної справи за допомогою яких реалізується фіскальна та безпекова функції митних органів, а також забезпечується покращення якості виконання митних формальностей».

6. Нами визначено базові механізми регулювання імпортних операцій в Україні, у процесі чого ми охарактеризували суб'єктів ЗЕД, до яких, згідно чинного законодавства зараховують: юридичних, фізичних осіб, їх об'єднання, спільні підприємства та структурні одиниці іноземних суб'єктів, які реалізують зовнішньоекономічну діяльність в Україні.

7. Визначили мету здійснення митного регулювання, яка полягає у забезпеченні збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України, стимулюванні прогресивних трансформацій національної економіки та створенні найбільш сприятливих умов функціонування ЗЕД.

8. Проаналізували перелік державних інституцій забезпечення реалізації митного регулювання в Україні та визначили їх функціональне призначення щодо якісного виконання обов'язків у сфері здійснення митного регулювання.

9. Здійснили класифікацію чинників впливу митного регулювання на здійснення імпортової діяльності за певними ознаками та типологізували різновиди здійснення імпортової діяльності в Україні згідно чинного законодавства.

Розділ 2

Оцінка впливу митного регулювання на здійснення зовнішньоторгівельних операцій в Україні

2.1. Моніторинг вітчизняної практики реалізації зовнішньоекономічної діяльності

Глобалізаційні процеси зовнішньоекономічних відносин суб'єктів господарювання сприяли виникненню конструктивних трансформацій у розвитку митної справи держави на базі становлення та продуктивного застосування організаційно-економічних механізмів митного адміністрування. Ефективність функціонування наявних механізмів таких відносин базується на чіткому виконанні нормативно-правового регулювання, кадрового потенціалу, організаційно-економічних моделей функціонування ресурсного і фінансового джерел забезпечення тощо.

Глобальна економічна криза, спровокована наслідками коронарусної пандемії COVID -19 вплинула не тільки на міжнародні торговельні ринки, але й негативно відобразилася на розвитку національних економік усіх країн. За сучасних умов темпи лібералізації міжнародної торгівлі значно сповільнилися. Водночас Україна, як учасниця міжнародних торговельних організацій, зокрема СОТ, усі свої сили спрямувала у вектор розвитку європейської інтеграції, завдяки чому національний ринок став більш гнучким, відкритим для закордонних товаровиробників. Певною мірою це є свідченням дієвості механізмів митного адміністрування та розвитку зовнішньої торгівлі в Україні, що можемо відстежити за допомогою певних макроекономічних індикаторів (рис. 2.1.).

Таким чином, проаналізуємо динаміку показників валового національного продукту (ВВП) України, зокрема номінального та реального. Як бачимо з рисунка 2.1., динаміка обсягів номінального та реального ВВП в Україні щороку зростає, що відображає видимий ріст цього показника.

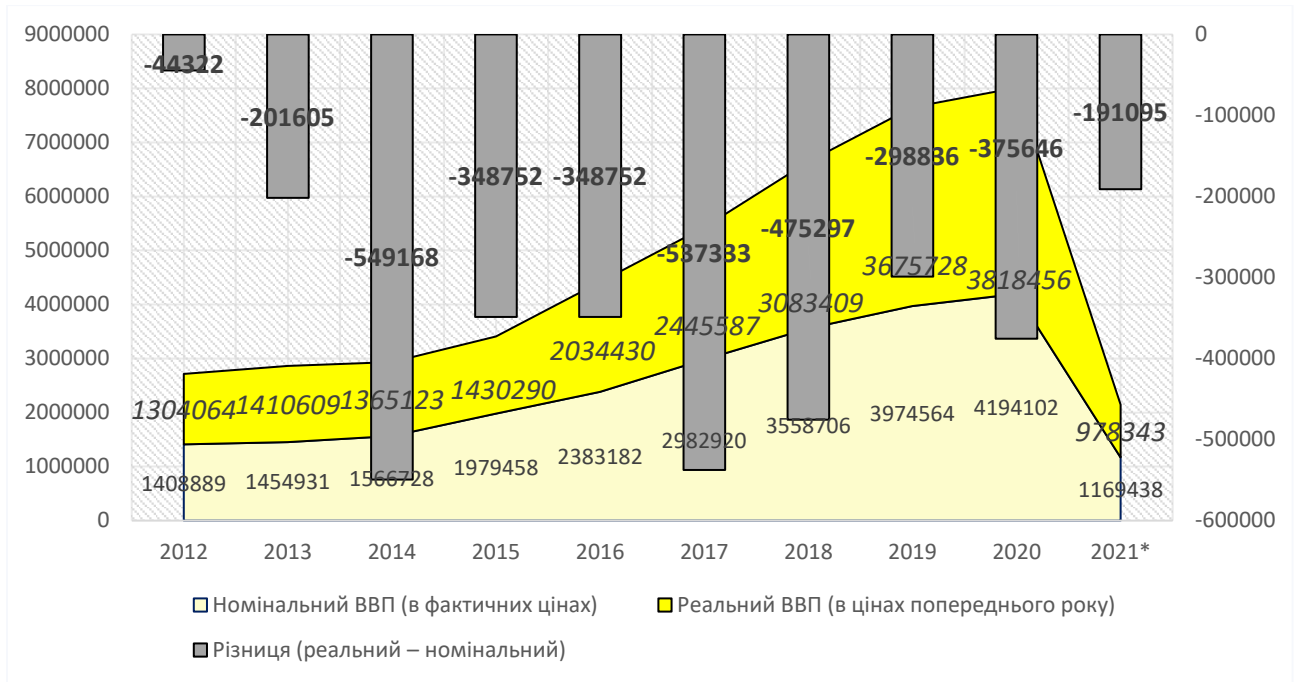

Рис. 2.1. Динаміка номінальний та реальний ВВП України з 2012 по 2021 рр., млн грн.

Джерело: складено автором на основі статистичних показників Державної служби статистики України [6].

Результати зафіксовані у млн грн демонструють чітку тенденцію до зростання макроекономічних вимірів ВВП. Стовпчиками зазначено динаміку різниці між реальним та номінальним валовим внутрішнім продуктом за період з 2012 по 2021 рр. Найбільших значень така різниця набула у 2014 р., з початком російсько-української війни, майже такою ж вона була і в 2017 р., наступні два роки (2018 р. та 2019 р.) продемонстрували незначне скорочення різниці між цими даними, та вже у 2020 р. цей показник знову почав зростати. Оскільки ВВП - це вартісне вираження усіх, вироблених в державі товарів та послуг за певний період, до прикладу, рік, а номінальний ВВП фіксує вартість усіх товарів та послуг, що виробляються в країні за відповідний період часу, виражена у поточних цінах, саме реальний ВВП фіксує вартість тих самих товарів та послуг, продемонстрованих у цінах певного базового року. Різниця між цими показниками враховується при дослідження інфляційних процесів та її зростання засвідчує про певні деструктивні сегменти національного господарства.

Загалом спад ВВП України у IV кв. 2020 р. дещо сповільнився. Українська держава хоч повільно, але досить наполегливо долає усі виклики, починаючи з 2020 р. Усі заходи чинного Уряду дещо вплинули на відновлення певних позитивних економічних трендів. Загалом, за оцінками вітчизняних експертів, варто відмітити наявність умов для економічного відновлення національної економіки і є доволі сприятливими. Влада прогнозує зростання на 4,1% впродовж усього 2021 р. у порівнянні із зниженням цього ж показника на 4% у попередньому, 2020 р. Щоправда, відповідний підйом варто очікувати за умов чіткого дотримання плану подолання економічних наслідків пандемії та виходу з карантинних обмежень, оскільки падіння національного господарства під час локдаунів було надто відчутним, що будь-який помірний ріст на тлі зазначеної проблеми здаватиметься надто стрімким. Поряд з цим міжнародні фахівці, хоч і фіксують незначне покращення економічного циклу в Україні, як зазначено у прогнозних оцінках, складених агентством Reuters [61]. Експертні оцінки вказують на різке погіршення прогнозів росту реального ВВП України у 2021 р. із 4,5% до 2,3%, при цьому зберіг прогноз росту у 2022 р. на межі 5% [58]. Натомість проблема полягає у невідповідності задекларованих прогнозних очікувань влади та систематичного падіння купівельної спроможності населення за останні роки. І труднощі постають не в окремих елементах регулювання валютних курсів, підвищення середньорічної заробітної плати, збалансування інфляційних процесів. Більш гостро сьогодні постає питання збільшення цін виробників, які за даними Державної служби статистики України на промислову продукцію за останні 12 місяців зросли на 57,2% (у т.ч. в межах України - на 64,6%, за межі України - на 32,3%). Очевидно, що таке зростання дуже швидко трансформується у підвищення цін на споживчі товари для населення. Така ж ситуація щодо цін виробників у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря, які за аналітичними підсумками жовтня 2021 р. зросли на 147,7%, у виробництві коксу та продуктів нафтопереробки збільшення відбулося на 108,9%, у сфері добування сирої нафти та природного газу - на 89,2%, кам'яного вугілля - на 42,1%, металевих руд - на 27,4%, у машинобудуванні - на

15,2%, у металургійному виробництві - на 49,6%, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції - на 59,6%, у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів - на 20,5% тощо. У січні-жовтні 2021 р. ціни виробників промислової продукції збільшилися на 51,4% (у т.ч. у межах митної території України - на 59,8%, за межі митної території України - на 23,6%) [12].

Ще одним важливим показником для проведення ґрунтовного аналізу належить сальдо зовнішньоторговельного балансу України, яке відображає взаємовплив сукупної вартості українського експорту та імпорту.

Поперемінна динаміка сальдо зовнішньоторговельного балансу в Україні впродовж 2012-2020 рр. демонструє стрибкоподібні значення, що вказує на нестабільність розвитку міжнародної торгівлі України.

Таким чином, у 2013 р. темп росту обсягів зовнішньої торгівлі становили всього -16,1 %. Аналогічний показник 2012 р. був зафіксований з від'ємним значенням, тобто сальдо скоротилось на 2196306,0 тис. дол. США. Натомість у 2014 р. відповідний індикатор засвідчив від'ємне значення -2490,4 % , що становило 13124915,5 тис. дол. США. Як не дивно, проте у 2015 р., на другий рік російсько-української війни в Україні (поч. 2014 р.) чи не вперше за тривалий період, експортна компонента зовнішньоторговельного балансу перевищила імпорту, а торгівельне сальдо при цьому зафіксувалося у 610706,7 тис. дол. США [21]. Варто зазначити, що воєнно-політична агресія Росії, наслідком якої відбулася Антитерористична операція/Операція об'єднаних сил (АТО/ООС) на сході України та анексія Росією Автономної Республіки Крим. Треба зауважити, що мінімізація від'ємного значення зовнішньоторговельного балансу в державі говорить про якісні переміни у впровадженні заходів митного адміністрування на структуру зовнішньої торгівлі. Базову роль у цих трансформаціях відіграє переформатування пріоритетів міжнародної торгівлі та пошуку більш надійних партнерів України в зовнішніх відносинах. Ці факти займають важливе місце при дослідженні експортно-імпортних операцій в державі, оскільки на тлі зростаючих показників ВВП, та відносно стабільній національній валюті

експортно-імпортні операції вочевидь зростають, а це своєю чергою, також чинить вплив на зростання цін на споживчі товари (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Зовнішньоторговельний баланс України з 2012 по 2020 рр. (млн. грн.)

роки	Номі- нальний ВВП за рік	експорт		імпорт		сальдо	
		товарів та послуг		товарів та послуг		(експорт – імпорт)	
			% ВВП		% ВВП		% ВВП
2012	1408889	717347	50,9	-835394	-59,3	-118047	-8,4
2013	1454931	681899	46,9	-805662	-55,4	-123763	-8,5
2014	1566728	770121	49,2	-834133	-53,2	-64012	-4,1
2015	1979458	1044541	52,8	-1084016	-54,8	-39475	-2,0
2016	2383182	1174625	49,3	-1323127	-55,5	-148502	-6,2
2017	2982920	1430230	47,9	-1618749	-54,3	-188519	-6,3
2018	3558706	1608890	45,2	-1914893	-53,8	-306003	-8,6
2019	3974564	1636416	41,2	-1947599	-49,0	-311183	-7,8
2020	4194102	1637399	39,0	-1681526	-40,1	-44127	-1,1

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [6; 21].

Як бачимо з таблиці 2.1., у період з 2012 по 2020 рр. в Україні фіксується зростання обсягів експортно-імпортних операцій. Імпорт товарів та послуг в останні роки хронічно випереджає експорт, а їх різниця сягає інколи понад 8% ВВП. Водночас, обсяги експорту, починаючи з 2015 р. демонструють чітку тенденцію до зниження його частки у ВВП, така ж ситуація простежується і з обсягами імпорту.

За загальним підсумками 2018 р. імпорт товарів збільшився на 15,2 % (7533,9 млн грн), що склало 57,1 млрд дол США. у порівнянні з 2017 р. Максимальне зростання імпорту відбулося за товарами, такими як нафтопродукти з бітумних порід загальним обсягом +1378,6 млн дол США, діоди транзистори загальним обсягом зростання +292,7 млн дол США, кам'яне вугілля +232,3 млн дол США, автомобілі +164,3 млн дол США та інші товари [24]. У наступному, 2019 р. загальні підсумки імпорту склали 67,7 млрд дол США. Відбулося зростання на 6,7% у порівнянні з 2018 р. І у 2019 р. найбільші обсяги

зростання імпорту відбулося щодо легкових автомобілів (+1372,0 млн дол США). У 2020 р., за підсумками аналітиків, у імпорт товарів і послуг зменшився на 7 693,7 млн дол. США (11,4%) у порівнянні з попереднім 2019 р. З 2013 р. запроваджена відмінна від попередньої методологія та система обліку у статистиці зовнішньої торгівлі послугами, яка враховує послуги з переробки давальницької сировини для реалізації за кордоном. Поза тим, у першому півріччі 2021 р. склали в імпорті – 4,2 млн дол США [23].

Для уникнення подвійного обліку загальні обсяги імпорту товарів і послуг розраховані за наступною формулою (2.1):

$$I_{тп} = I_{т} + I_{п} - I_{пд}, \text{ де} \quad (2.1)$$

$I_{тп}$ – обсяг імпорту (товари та послуги);

$I_{т}$ – обсяги імпорту товарів;

$I_{п}$ – імпорт послуг;

$I_{пд}$ - вартість імпорту послуг з переробки давальницької сировини

Тоді як експорт зовнішньої торгівлі послугами з 2013 р., згідно нової методології, розраховується за наступним взірцем (2.2):

$$E_{тп} = E_{т} + E_{п} - E_{пд}, \text{ де} \quad (2.2)$$

$E_{тп}$ – обсяг експорту (товари та послуги);

$E_{т}$ – обсяги експорту товарів;

$E_{п}$ – експорт послуг;

$E_{пд}$ - вартість експорту послуг з переробки давальницької сировини.

Водночас щодо експорту, то його збільшення у 2019 р. експорт товарів і послуг збільшився на 6769,4 млн дол. США (11,8%), відносно попереднього, 2018 р.

Треба зважити, що суттєвого удару по зовнішній торгівлі України нанесла політична ситуація, тривала російсько-українська війна (поч. 2014 р.) скоротила торговельні стосунки з країнами СНД, зокрема Російською Федерацією та

Білоруссю, що негативно позначилося на загальному зовнішньоторговельному балансі України [4], натомість сприяло частковій переорієнтації ринків у міжнародному векторі. Стосовно експорту у 2021 р., для порівняння її ваги щодо здійснення імпорتنних операцій, міжнародна співпраця скалася з переліком країн, поданих у таблиці (табл. 2.2):

Таблиця 2.2.

**Основними торговельними партнерами України в експорті товарів
у I півріччі 2021 р.**

№ з/п	Назва країни	Експорт товарів, млн дол. США	Темп зростання/зниження, I півріччя 2021 року до I півріччя 2020 року, у %	Питома вага країни у загальному обсязі експорту товарів України, у %
1	Країни ЄС (27)	11 878,8	143,9	39,7
2	Китай	4 279,6	143,0	14,3
3	Туреччина	1 791,0	152,1	6,0
4	Російська Федерація	1 523,8	115,0	5,1
5	Індія	1 131,0	129,9	3,8
6	Єгипет	733,3	75,6	2,5
7	Білорусь	685,8	106,4	2,3
8	США	630,8	142,0	2,1
9	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	495,8	185,1	1,7
10	Ірак	407,9	112,6	1,4

Джерело: [24].

Водночас, Російська Федерація, на восьмому році війни, все-таки залишалася серед ключових торгових партнерів нашої держави. Частка обсягів експортно-імпорتنних операцій з Росією у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України за підсумками I півріччя 2021 р. становила 7,2% [13].

Стосовно країн ЄС, то баланс торгівлі товарами й послугами у 2021 р. відбувся із знаком мінус у сумі -935,1 млн дол. США, натотмість стосовно попереднього, 2020 р., за аналогічний період, відбулося покращення на 759,5 млн дол. США. Таким чином, зовнішньоторговельний оборот товарів та послуг України з країнами ЄС (27) зріс на 34,1%, тобто на 6,3 млрд дол. США і загалом

склав 24,8 млрд дол. США [14] Країни ЄС (27) залишаються найпотужнішим торговельним партнером України. Частка у зовнішньоторговельному обороті товарів та послуг України у з січня по липень 2021 р. становила 40,0%. Загальний зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг України з країнами Євросоюзу зріс за відповідний період на 32,3%, тобто на 6,8 млрд дол. США і склав 27,7 млрд дол. США.

До основних партнерів України у міжнародних економічних відносинах треба зарахувати Китай, Сполучені Штати Америки й Туреччину. За результатами першого півріччя поточного, 2021 р., їхня частка становить відповідно 12,9%, 5,2% та 5,2% загального торговельного обороту товарів і послуг на міжнародних ринках (Додаток А).

Таким чином зазначимо, що зовнішня торгівля товарами й послугами з Китаєм у перші пів року (2021 р) склався наступним чином: експорт товарів і послуг зріс на 42,1% , тобто на 1,3 млрд дол. США і зафіксувався на позначці 4,3 млрд дол. США. За відповідний період імпорт товарів і послуг зріс на 24,2% (тобто на 910,5 млн дол. США) і визначився у 4,7 млрд дол. США. Торговельне сальдо товарами і послугами відзначилося від'ємним в обсязі 359,4 млн дол. США. Проте, аналогічний показник 2020 р. був на 366,4 млн дол. США порівняно з показником 2021 р. Відтак, позитивні тенденції мають місце у зовнішній торгівлі з Китаєм у 2021 р., Загалом, цей позитив можна пояснити зміною умов функціонування, які у 2020 р. за наявності чисельних обмежень ведення бізнесу, зокрема введення локдаунів у більшості країн світу, призвело до значних негативних наслідків у реалізації міжнародних г господарських зв'язків.

Торговельні стосунки України та США у I півріччі 2021 р. теж зросли на 19,7%, по-іншому, на 591,4 млн дол. США і склав 3,6 млрд дол. США. Щодо експорту -зростання відбулося на 31,8% (на 357,0 млн дол. США) і склав загальним обсягом 1,5 млрд дол. США. Імпорт – зріс на половину менше ніж експорт, точніше – на 12,5% (тобто, на 234,5 млн дол. США) і склав у першому півріччі 2021 р. 2,1 млрд дол. США. Проте сама ситуація з реалізацією

міжнародної господарської діяльності аналогічна до торгівельних стосунків України з Китаєм: торгівельне сальдо товарами і послугами було від'ємним, зафіксоване в обсязі 625,5 млн дол. США, проте поліпшилося порівняно з аналогічним показником I півріччя 2020 р. на 122,5 млн дол. США.

Зовнішня торгівля з Туреччиною у першому півріччі 2021 р. зріс на 45,1% (тобто, на 1,1 млрд дол. США) і склав 3,6 млрд дол. США. Експортні операції збільшилися на 51,6% (на 635,1 млн дол. США) й становив 1,9 млрд дол. США, а імпорتنі склали 1,7 млрд дол. США. Водночас варто зазначити, що саме з Туреччиною в нашої держави зафіксоване позитивне сальдо загальним обсягом 146,0 млн дол. США на відміну від'ємного, загальною сумою 8,9 млн дол. США за аналогічний період 2020 р. [24].

Узагальнюючи, треба зазначити, що наявна система митного адміністрування в Україні характеризується не надто високою ефективністю, так як на сучасному етапі реформування та розвитку митної системи знаходиться на стадії інтенсивних трансформацій та гармонізації національного митного законодавства у відповідність до міжнародних норм права.

Водночас, країнами-партнерами зовнішньоекономічної діяльності щодо здійснення імпорتنих операцій I півріччі 2021 р. в Україні були (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

**Основними торговельними партнерами України в імпорті товарів
у I півріччі 2021 р.**

№ з/п	Назва країни	Імпорт товарів, млрд дол. США	Темп зростання/зниження, I півріччя 2021 року до I півріччя 2020 року, у %	Питома вага країни у загальному обсязі імпорту товарів України, у %
1	Країни ЄС (27)	14,3	126,5	41,6
2	Митний Союз ⁵ (РФ, Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргистан)	4,8	131,6	12,0

⁵. Початкова угода про Митний союз (МС) між Росією та Білоруссю була підписана у 1995 р., потім до неї приєдналися Казахстан, Киргизія та Таджикистан. Однак після утворення Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС) МС припинив свою діяльність і виник у новій якості лише у 2010 р.. Тоді ж було ліквідовано митний контроль між Росією, Білоруссю та Казахстаном, згодом до них приєдналися Вірменія та Киргизія. Договірні-правова база Митного Союзу та Єдиного економічного простору (ЄЕП), який почав діяти у

3	СНД ⁶	5,2	133,0	13,8
4	Російська Федерація	2,4	115,0	7,2
5	Китай	4,7	142,1	13,5
6	США	2,1	112,5	6,1
7	Туреччина	1,7	138,7	5,0

Примітка: складено автором на основі [24].

Як бачимо з таблиці 2.3. Основними партнерами України у першому півріччі 2021 р. щодо здійснення імпорتنих операцій були, насамперед, країни ЄС – 27, а також країни Митного Союзу, СНД, та, зокрема, Російської Федерації, з якою наша держава знаходиться у стані війни 8-ий рік поспіль та варто зауважити, про його зростання з аналогією відповідного періоду 2020 р. Очевидно, така ситуація суттєво ускладнює як зовнішні, так і внутрішні соціально-економічні відносини України, проте детальне дослідження впливу митного регулювання на здійснення імпорту в Україні ми розглянемо у наступному параграфі.

2.2. Аналіз митного регулювання імпорту в Україні

Міжнародна економічна діяльність України завжди була й залишається визначальним напрямом реалізації державної політики, що забезпечує концептуальні основи для еволюціонування відкритої конкурентної торгівлі та створює можливості для формування сприятливого інвестиційного клімату в державі. Зовнішньоекономічна діяльність створює широкі можливості для посилення економічного зростання, формування достатньої ресурсної бази

2012 р., є основою договору про Євразійський економічний союз (ЄАЕС), офіційно він набрав чинності з початку 2015 р. [49].

⁶ Міжнародну організацію Співдружність незалежних держав (СНД) було засновано 1991 року після розвалу Радянського Союзу. До СНД увійшла низка пострадянських країн. Україна не учасницею СНД, проте є однією з країн-засновниць міжнародної організації [46]

держави, покращення добробуту населення та забезпечення високого рівня якості життя громадян.

Динаміка перманентного зростання й масштаби застосування імпорту в Україні окреслюються, з одного боку, зручними внутрішньо національними соціально-господарськими умовами її розвитку, а з іншого, високою конкурентоздатністю закордонної продукції, надто з точки зору її якісних й технічних характеристик. Водночас, до України потрапляють й неякісні товари, проте їхня ціна суттєво впливає на споживацькі інтереси громадян, які за останні три роки збідніли майже на 35%.

Загалом інтеграційні процеси позитивно впливали на розширення масштабів міжнародних торговельних стосунків, що обумовило виникнення відповідних глобальних регуляторних систем взаємообміну товарами й послугами. У межах цих систем, за посилення лібералізації торгівлі, звелось до мінімуму застосування окремих протекціоністських засобів та методів митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що суттєво обмежило можливості держав гарантувати захист національних господарських інтересів кожної з них на міжнародних ринках і спричинило нагальну потребу реформування регуляторної політики у тому числі щодо забезпечення митної справи.

Членство України в світових міжнародних організаціях, зокрема в СОТ варто трактувати як процес, реалізації позитивного досвіду, що набувається шляхом підпорядкування чітким та визначеним нормам міжнародного права, окреслюється національною економічною політикою, та умінням ефективно розвивати й застосовувати економічну дипломатію.

За останні роки боротьба з коронавірусною пандемією, через яку довелось впроваджувати кардинальні обмежувальні заходи щодо розвитку міжнародних торговельних стосунків майже у всіх країнах світу, суттєво обмежила ліберальну політику СОТ та запровадила додаткові бар'єри на шляху реалізації зовнішніх торгових зв'язків. З огляду на це у міжнародній торгівлі посилюється рівень задоволення власних економічних інтересів. З огляду на це, нинішня ситуація

відновлення зовнішніх торговельних відносин значно послаблює вплив окремих інструментів митного регулювання, таких як квоти і мита, внаслідок чого країни чимраз частіше застосовують приховані методи захисту національних ринків від жорсткої міжнародної конкуренції, використання яких складно проконтролювати. Успіхи СОТ у області лібералізації окремих секторів світового ринку часто стає похідною причиною виникнення нових перешкод на шляху до справедливої торгівлі, наслідком чого стало створення нерівних умов торгівлі для країн [50, с.48].

Таблиця 2.4.

Динаміка кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень та розробок з 2010 по 2020 рр. в Україні

	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок - усього, осіб	У тому числі					
		дослідники		техніки		допоміжний персонал	
		осіб	у % до заг.кількості працівників, задіяних у виконанні наук. досліджень і розробок	осіб	у % до заг.кількості працівників, задіяних у виконанні наук. досліджень і розробок	осіб	у % до заг.кількості працівників, задіяних у виконанні наук. досліджень і розробок
2010 ¹	182484	133744	73,3	20113	11,0	28627	15,7
2011 ¹	175330	130403	74,4	17260	9,8	27667	15,8
2012 ¹	164340	122106	74,3	15509	9,4	26725	16,3
2013 ¹	155386	115806	74,5	14209	9,2	25371	16,3
2014 ^{1,3}	136123	101440	74,5	12299	9,0	22384	16,5
2015 ^{1,3}	122504	90249	73,7	11178	9,1	21077	17,2
2016 ^{2,3}	97912	63694	65,1	10000	10,2	24218	24,7
2017 ^{2,3}	94274	59392	63,0	9144	9,7	25738	27,3
2018 ^{2,3}	88128	57630	65,4	8553	9,7	21945	24,9
2019 ^{2,3}	79262	51121	64,5	7470	9,4	20671	26,1
2020 ^{2,3}	78860	51427	65,2	7117	9,0	20316	25,8

Примітки. ¹ Дані за 2010-2015 рр. включають постійних та тимчасових працівників (сумісників та осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру, включаючи науково-педагогічних працівників).

² Починаючи з 2016 р. дані наведено без урахування науково-педагогічних працівників, які не виконували наукові дослідження і розробки.

³ Дані за 2014-2020 рр. наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [27]

Впродовж значного періоду Україна зберігає тенденцію перевищення темпів зростання імпортування товарів над темпами зростання експорту власної продукції, що забезпечило стійкі показники збільшення від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу за останні роки. Небезпечно стрімка динаміка нарощування імпорту відповідно до реалізації експортних операцій вказує на наявність суттєвих деструктивних змін та дисбалансів у структурі національного зовнішньоторговельного обороту щодо випуску вітчизняних товарів та послуг. Негативні тренди пришвидшеного нарощування імпорту та випередження ним загальної динаміки експорту й вітчизняного виробництва відбулося, насамперед, внаслідок низької конкурентоспроможності вітчизняних товарів на міжнародних ринках, причиною чого, передусім, варто вважати технологічну відсталість виробничих процесів. Поряд з цим суттєві втрати наукового, інтелектуального та освітнього капіталу держави (табл. 2.4.).

Суттєва частка осіб, які мали б складати інтелектуальну основу країни з року у рік стає меншою, причиною цьому є низьке технічне, матеріальне та фінансове забезпечення наукової сфери, а також міграція, яка суттєво посилилася за останні роки з огляду на погіршення політичної та соціально-економічної ситуації в державі. Як результат, низький рівень забезпечення вітчизняних підприємств інноваційними технологіями, оснащенням та технічним забезпеченням в усіх сферах національної безпеки, охорони здоров'я, освіти, а також галузях народного господарства. Зокрема, показник впровадження легко відстежити у вітчизняній промисловості (табл. 2.5.).

Таким чином, відстеживши статистичні дані таблиць 2.4. та 2.5. не складно зорієнтуватися, що на тлі локальних (російсько-українська війна, соціально-економічна криза, зростання міграції населення) та глобальних (загрози міжнародного тероризму, поширення та модифікації коронавірусної хвороби |COVID – 19 тощо) проблем, які гальмують соціально-економічний розвиток України, потреба у використанні імпорту на майбутні роки лише зростатиме.

**Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України
з 2000 – 2020 рр.,^{1, 2, 3}**

	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг), усього одиниць	З них		Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, %
			нових для ринку	упроваджених машин, обладнання	
2000	14,8	15323	... ⁴	631	9,4
2001	14,3	19484	... ⁴	610	6,8
2002	14,6	22847	... ⁴	520	7,0
2003	11,5	7416	... ⁴	710	5,6
2004	10,0	3978	... ⁴	769	5,8
2005	8,2	3152	... ⁴	657	6,5
2006	10,0	2408	... ⁴	786	6,7
2007	11,5	2526	881	881	6,7
2008	10,8	2446	840	758	5,9
2009	10,7	2685	719	641	4,8
2010	11,5	2408	606	663	3,8
2011	12,8	3238	900	897	3,8
2012	13,6	3403	672	942	3,3
2013	13,6	3138	640	809	3,3
2014	12,1	3661	540	1314	2,5
2015	15,2	3136	548	966	1,4
2016	16,6	4139	978	1305	... ⁴
2017	14,3	2387	477	751	0,7
2018	15,6	3843	968	920	0,8
2019	13,8	2148	418	760	1,3
2020	14,9	4066	691	647	1,9

Примітки. ¹. Дані за 2000-2014 роки наведені по юридичних особах та їх відокремлених підрозділах, які здійснювали промислову діяльність.

² Дані за 2014-2020 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

³. Дані за 2015-2020 роки наведені по юридичних особах, які здійснювали промислову діяльність, із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше.

⁴. Розрахунок показника не здійснювався.

⁵. Дані попередні.

Джерело: [9]

Поряд з цим, Україна є учасницею багатьох міжнародних організацій щодо реалізації зовнішньоекономічної діяльності, у рамках чого триває співпраця з митними адміністраціями держав-партнерів, у цьому контексті здійснюється

процес доєднання нашої держави до низки міжнародних конвенцій з питань реалізації митного регулювання у керунку гармонізації із міжнародними нормами та стандартами здійснення митної справи.

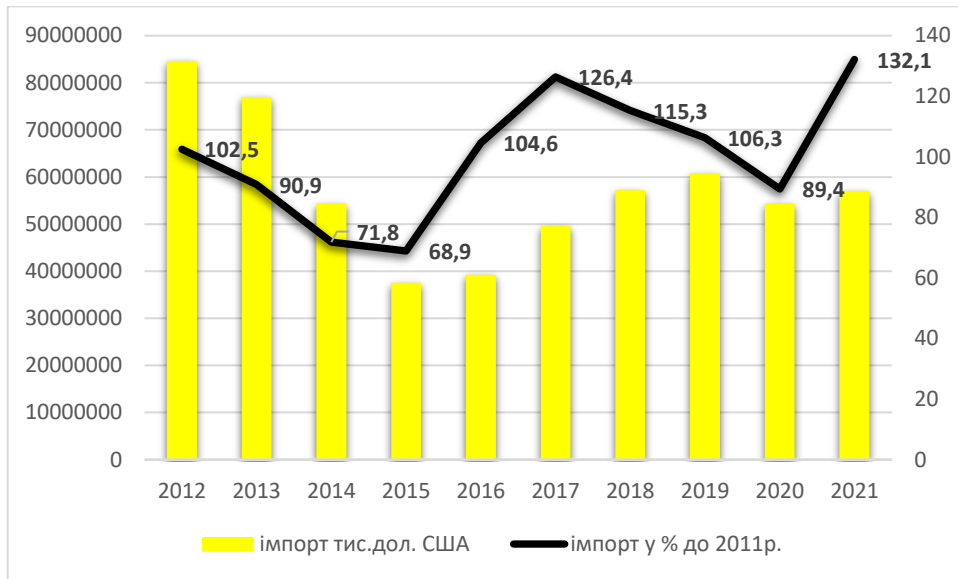

Рис. 2.2. Динаміка імпорту та темпи його зростання в Україні з 2012 – 2021 рр., %

Примітка: 2021 р. – дані за січень – липень.

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [51]

Як бачимо з рисунка 2.2. впродовж останнього десятиліття в Україні склалася доволі неоднозначна тенденція щодо реалізації імпортової діяльності. Обсяги імпорту з 2012 р. по 2015 р. суттєво скорочувалися. Хоч в основному Україна забезпечувала своїх міжнародних торговельних партнерів сировинною продукцією з доволі низькими показниками валової доданої вартості, проте відстежувалась чітка тенденція до нарощування експорту, що забезпечувало відносну стабільність у регулюванні валютного курсу, а також веденні цінової політики на внутрішньому ринку. Поза тим, у 2015 р. показники обсягів імпорту хоч і демонстрували свої мінімальні значення за досліджуваний період, проте, саме з 2015 р. тенденція до зростання імпорту окреслювалась все чіткіше. Таким чином, максимальних показників обсяги імпорту набули з 2015 р. набули у 2019 р. і хоч показник не досяг своїх максимальних значень впродовж останніх

10 років., проте, враховуючи стрімкі темпи зростання обсягів імпорту, тенденція до їх збільшення очевидна.

За аналітичними оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства України найбільш стратегічна галузь народного господарства, а саме – сільськогосподарський сектор за даними міжнародних торгових зв'язків щодо товарообороту аграрної продукції за період січень – липень 2021 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2020 р. максимізувалися експорт й імпорт товарів усіх видів (рис.2.3.):

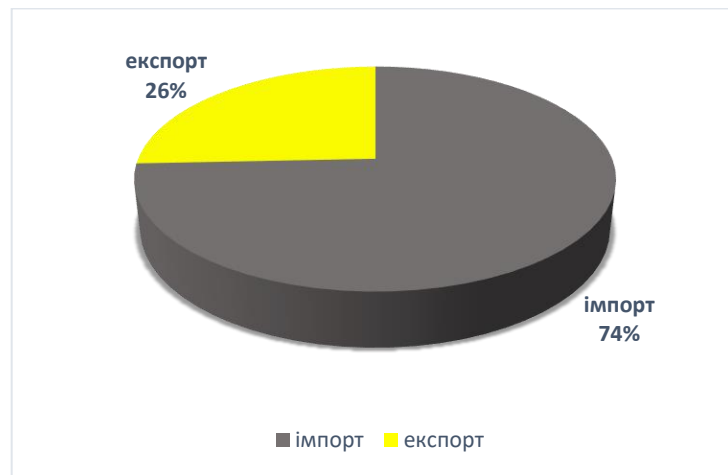

Рис. 2.3. Структура зовнішньої торгівлі в Україні за січень - липень 2021 р.

Примітка: складено автором за аналітичними даними Міністерства аграрної політики та продовольства України [5]

Таким чином, як видно з рисунка, частка імпорту аграрної продукції, у державі, де домінує сільське господарство, переважає над часткою експорту відповідної продукції у 35,2 раза. Водночас імпорт зазначеної продукції за досліджуваний період зріс на 19,4%, експорт – на 6,7%. Загальне сальдо товарообороту зросло на 1,2%.

Поряд з цим, у товарній структурі зовнішньої торгівлі України за січень – липень 2021 р. максимальні обсяги експортованої сировинної: олії – 28,3%, кукурудзи - 28% і традиційно, пшениці – 10,2% надходили переважно до країн Азії. Наступним за обсягами експорту українських товарів став Китай, який експортував товари з України на загальну суму 2,4 млрд. дол США, далі Індія –

обсяги її експорту склали 947 млн дол. США, тоді як Нідерланди й Іспанія – 908 млн дол США та 538 млн дол США відповідно [5].

Географічна структура імпортних операцій в Україні більш наочно зображена на рис. 2.4.

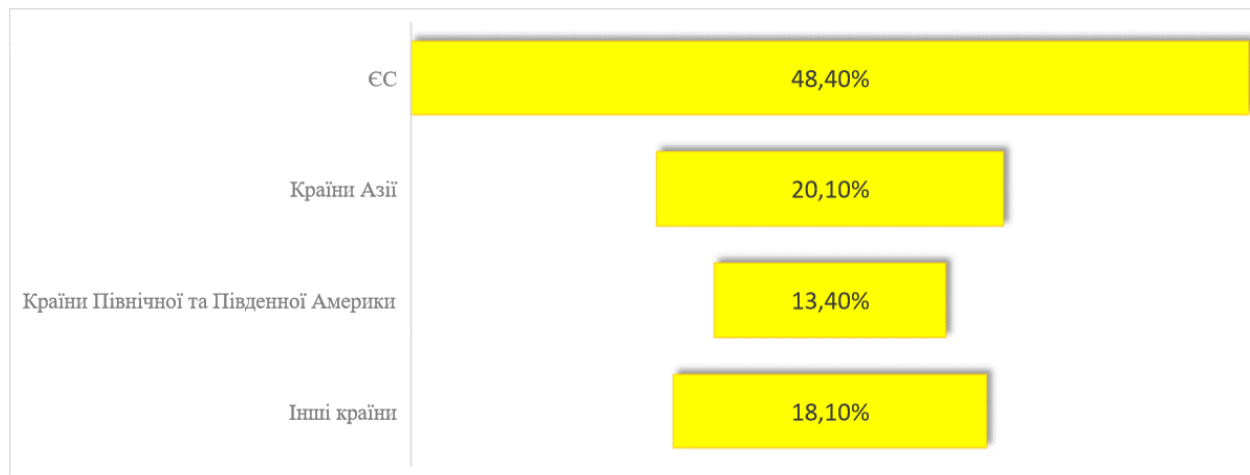

Рис. 2.4. Географічна структура здійснення імпортних операцій в Україні за період січень-липень 2021 р.

Примітка: складено автором за аналітичними даними Міністерства аграрної політики та продовольства України [5].

Таким чином, питома вага імпортування товарів та послуг в Україну з Європейського Союзу становила 2,3 млрд дол. США, що забезпечило майже половину усього імпорту за моніторинговий період у 2021 р., - 48,4%, імпорту з азійських країн становив 843,9 млн дол. США, тобто 20,1%. Країни Північної та Південної Америки надіслали в Україну продукції на суму 562,6 млн дол. США близько 14% від загальних обсягів імпорту. Варто зауважити, за перше півріччя 2021 р. в Україну було заведено найбільший обсяг мороженої риби 4,9% та, як це не дивно, насіння соняшника – 4,8% [5].

Відтак, раціоналізація митного регулювання імпорту за допомогою тарифних методів з огляду на потреби вітчизняних товаровиробників й імпортованої продукції споживачів на сьогодні визначається чинними нормами національного права та реалізується на практиці шляхом:

- використання спеціальних тарифного інструментарію сільськогосподарському секторі (сезонне мито, тарифні квоти);

- еластичності реакції на суспільні потреби впровадження цінової політики введенням тимчасового зменшення ставок імпортного мита;
- використання преференційного, антидемпінгового, захисного та компенсаційного інструментарію щодо здійснення імпортних операцій в Україні.

Водночас, збільшення обсягів імпорту в Україні супроводжується зростанням обсягів контрабандної продукції ввезеної в Україну (рис. 2.5.).

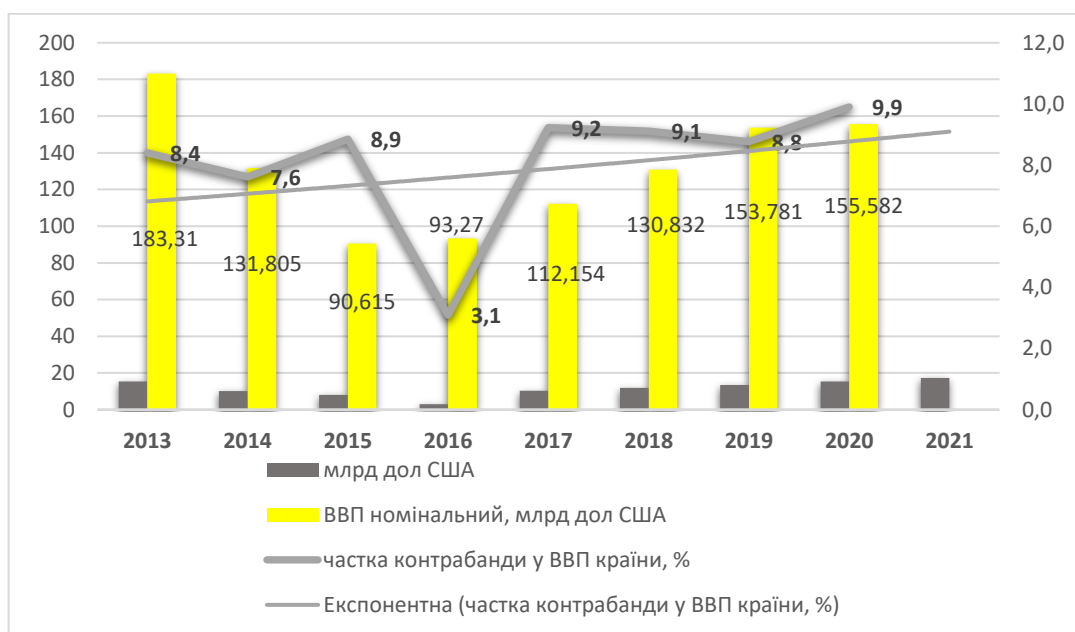

Рис. 2.5. Динаміка контрабанди в Україні 2013 – 2021 рр.

Примітка: складено автором на основі статистичних даних ДМСУ [3].

За аналітичними оцінками фахівців Асоціації підприємств інформаційних технологій України питома вага зафіксованої контрабанди, що визначає тіньовий імпорт з року в рік коливається у межах 3,1% – 9,9% номінального ВВП. Водночас, максимальне значення показника нелегально ввезених товарів було зафіксоване у минулому, 2020 р. і становило 9,9% номінального ВВП. Найнижче значення цього показника зафіксоване у 2016 р. (3,1%). Всі інші показники частки товарної контрабанди у номінальному ВВП була умовно стабільною і наближалася до її найвищого показника. Поряд з цим, лінія тренду, що визначає загальну тенденцію досліджуваного індикатора вказує на систематичне зростання цього показника.

Отже, якщо уряд не прийматиме кардинальних рішень стосовно питання протидії контрабанді, вона лише нарощуватиме свої темпи, а обсяги обов'язкових платежів у вигляді податків, які держава щораз втрачає при зростанні контрафакту будуть лише збільшуватися.

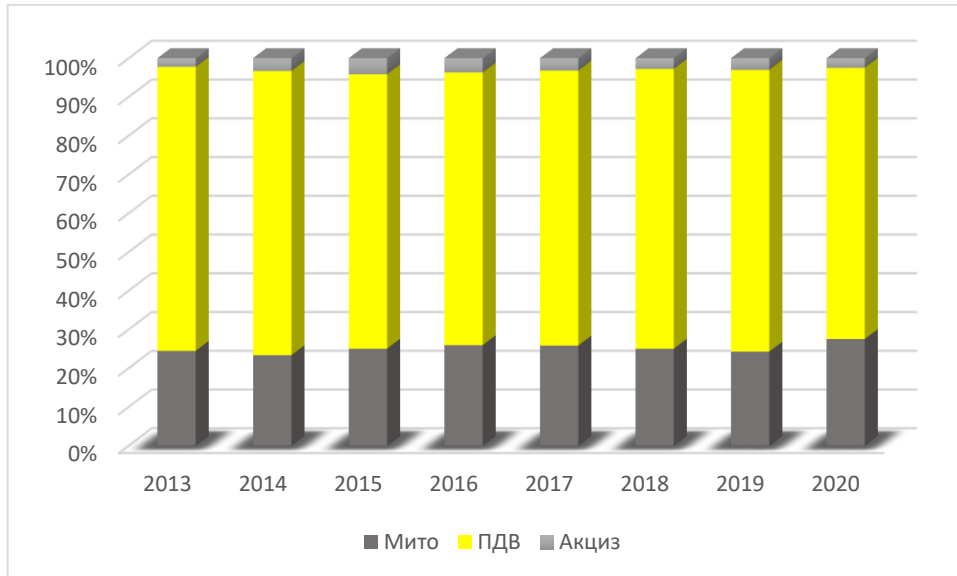

Рис. 2.6. Втрати податкових надходжень до Державного бюджету України через наявність контрабанди, млн дол США

Примітка: складено автором на основі статистичних даних ДМСУ [3].

Таким чином втрати бюджету внаслідок поширення наявної контрабанди упродовж 2013 – 2020 рр. є цілком стабільними і фіксуються у межах від 0,6 – 1,1 млн дол США. Для усвідомлення ситуації та дієвості митних запобіжників щодо ризиків, пов'язаних із контрабандою, варто зазначити, що доходи бюджету від міжнародної торгівлі складаються не тільки із митних платежів у вигляді податків (ПДВ, мито та акцизний податок), а також митних зборів, які складають 27,1 млрд грн (3% доходів держбюджету в 2018 р), але й ПДВ із ввезених на митну територію товарів, що забезпечує найбільшу частку митних платежів. Обсяги його несплати з 2013 р. по 2020 р. коливаються від 1,7 млн дол США у 2015 р. до 3,3 млн дол США у 2013 р. Несплачений ПДВ у 2020 р. через наявну товарну контрабанду становив 2,8 дол США. Варто зазначити, що саме цьому податку належить найбільша частка недонадходжень до бюджету, а також акцизного податку, який складає 0,1 млн дол США щороку, упродовж досліджуваного періоду. Таким чином, частка надходжень ПДВ з імпортих

товарів займає вагоме місце у структурі митних платежів, у тому числі ввізного мита, частка якого є суттєво нижчою, проте взаємозалежною від податку на додану вартість (рис. 2.7.).

Рис. 2.7. Динаміка частки ПДВ та ввізного мита у структурі надходжень митних платежів до Державного бюджету України з 2012 – 2020 рр.

Примітка: складено автором на основі статистичних даних Міністерства фінансів України та Казначейської служби України [36; 47].

Як бачимо з рисунка 2.7. взаємозалежність ввізного мита та ПДВ із ввезених в Україну товарів визначається динамікою частки цих податків у структурі платежів, які контролюються Державною митною службою України. З 2012 по 2020 рр. частка цих податків була умовно стабільною і коливалася в межах 80% - 88,9% для ПДВ та 5,8% - 8,8% для імпортного мита. Водночас взаємна залежність цих платежів є достатньою, оскільки при здійсненні регресійного аналізу надходжень імпортного мита та ПДВ до державного бюджету R^2 – коефіцієнт детермінації, що використовується в аналізі статистичних даних як індикатор залежності варіації кожної змінної від варіації досліджуваних незалежних змінних, становить 0,95, а лінія тренду зображеної на рисунку моделі доводить тісний взаємозв'язок цих показників у перспективі (рис. 2.8.).

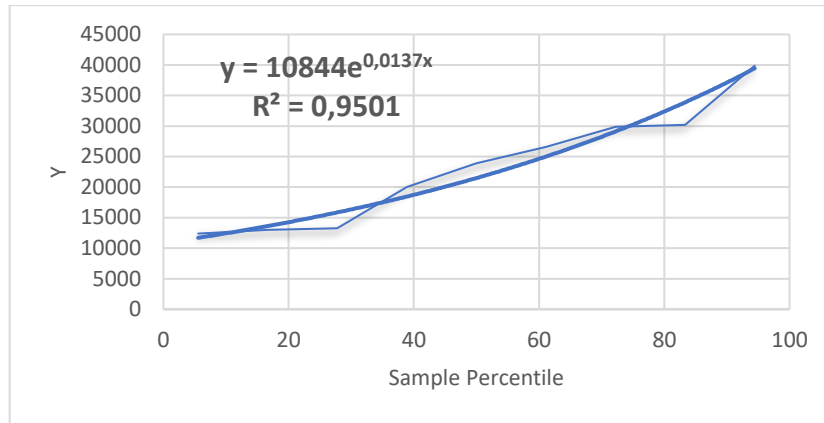

Рис. 2.8. Графічне зображення регресійної моделі взаємозалежності надходжень ПДВ та ввізного мита до Державного бюджету України у 2012 – 2020 рр.

Примітка: складено автором на основі статистичних даних рис. 2.7.

Важливо зазначити, що найбільше контрафакту в Україну потрапляє із сусідніх країн, де на першому місці знаходиться Польська Республіка, після неї за обсягами контрабанди знаходиться, традиційно, Російська Федерація, пізніше Німеччина, Китай, Угорщина тощо. За товарною номенклатурою контрафакту на митну територію України потрапляє досить різноманітна іноземна продукція, на жаль, сумнівної якості (рис. 2.9.), яку реалізують на вітчизняному ринку за доволі помірними цінами.

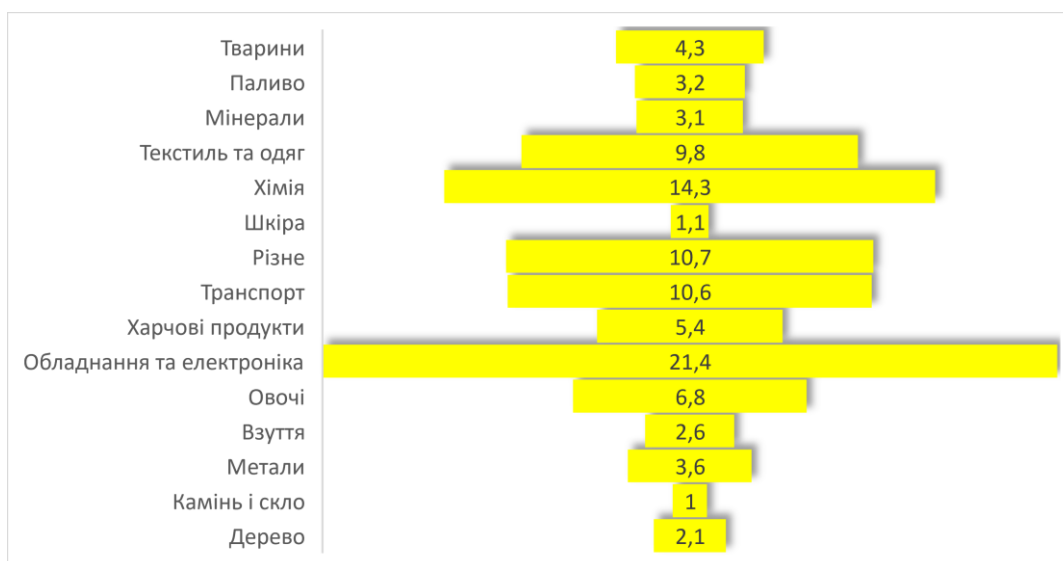

Рис. 2.9. Розподіл контрабанди за товарною номенклатурою у 2020 р. в Україні

Примітка: складено автором на основі статистичних даних ДМСУ [3].

Таким чином, попри суттєві обсяги недоплат до Державного бюджету України, які наносять великі матеріальні збитки державному бюджету через наявність контрабанди, ми отримуємо ризики споживання неякісної, несертифікованої, а інколи і забороненої продукції, яка може шкодити здоров'ю або, навіть, життю громадян.

Іншим не менш важливим елементом у існуванні контрабанди є поширення корупції серед працівників державної митної служби та ризики, пов'язані з її наявністю у митних органах.

За підсумками здійсненого дослідження Україна витратила на закупівлю імпортованих товарів суттєво більші кошти, ніж отримує від реалізації експортної продукції. І хоч збільшення обсягів торговельного сальдо, з-поміж іншого, спричинено енергетичною залежністю вітчизняної економіки від ресурсів Росії і негативною ситуацією на міжнародних ринках металургічної і хімічної промисловостей, в яких Україна охоплює домінуючі позиції, простежується суттєве збільшення потоків закордонних споживчих товарів.

Таким чином, не беручи до уваги ведення ліберальної політики на глобальних торгових ринках, а також полегшення здійснення митних формальностей та спрощення відповідних процедур, митне регулювання продовжує впливати на структуру й динаміку міжнародного товарообігу. Сьогодні застосування тарифних заходів має чіткі обмеження щодо імпортованих операцій ратифікованими угодами у рамках участі України в торговельних організаціях та союзах. Водночас, глобальні соціально-економічні виклики та ризики, пов'язані з їх ігноруванням, в останні роки доводять про необхідність уніфікації правових норм до стандартів міжнародного торговельного права з врахуванням інтересів національної господарської системи.

Висновки до розділу 2

Досліджуючи митне регулювання на здійснення зовнішньоекономічних торговельних операцій нами виявлено певні особливості, які потребують удосконалення відповідних механізмів та методів реалізації його інструментів. Таким чином, у розділі 2 ми розглянули:

- 1) вітчизняну практику реалізації зовнішньоекономічної діяльності в процесі чого дослідили динаміку номінального та реального ВВП України за період з 2012 по 2021 рр. Відстежили тенденції до систематичного зростання його абсолютних показників та відслідкували різницю між номінальним та реальним ВВП, яка має суттєве значення для порівняння фінансових років, а її коливання свідчить про нестійкість національної економіки;
- 2) динаміку зовнішньоторговельного балансу України у 2012 – 2021 рр., яка засвідчила систематичні переваги імпорتنих операцій над експортом, що є вкрай загрозливим для національного виробництва;
- 3) географію основних торгових партнерів України у здійсненні експорту та імпорту, де з'ясувалося, що стосовно експорту максимальний товарооборот ми здійснювали з Китаєм, Туреччиною та Російською Федерацією, водночас імпортні операції найчастіше ми здійснювали з країнами ЄС (27), Митним Союзом, а також країнами СНД, куди входить, з-поміж інших, Росія та безпосередньо із країно-агресором, що на тлі економічної кризи викликає певне соціальне напруження у суспільстві;
- 4) здійснення аналізу митного регулювання процесів імпортування товарів та послуг в Україні, у розділі 2 було досліджено динаміку імпорту та темпи його зростання в Україні у 2012 – 2021 рр., з допомогою чого визначено чітку тенденцію до його зростання, що має вкрай негативний вплив на розвиток національного виробництва;
- 5) досліджено структуру зовнішньої торгівлі України у січні-липні 2021 р. та з'ясовано, що імпорт перевищує експорт у 2,8 рази. Водночас, у країні відбувається систематичне скорочення кількості наукових працівників та

відповідних розробок і винаходів, а частка підприємств, які впроваджують інновації у промисловості щороку менша. Такий стан речей, безумовно, сприяє нарощуванню, насамперед, товарному імпорту, адже поява технологічних новинок та різноманітних інновацій створює попит на новинки у глобальному масштабі. Україна не є виключенням у цьому контексті;

- 6) із зростанням імпорту в Україні стрімко підвищились обсяги контрабанди, адже суб'єкти ЗЕД шукають різноманітних способів здешевлення імпортової продукції. Відтак, державний бюджет України недоотримує значні суми коштів у вигляді податкових платежів, зокрема мита, ПДВ та акцизного податку;
- 7) водночас, у процесі дослідження з'ясували тісний взаємозв'язок між надходженнями ПДВ та ввізного мита, а за наявних умов митного регулювання за допомогою регресійного аналізу визначили зростаючу тенденцію такої взаємозалежності.

Розділ 3

Домінанти вдосконалення митного регулювання імпортої діяльності в Україні

Тенденції до максимізації інтеграційних процесів пригальмували свій вплив з проблемою виникнення глобальних соціально-економічних викликів, пов'язаних з пандемією коронавірусної хвороби COVID – 19. Відтак, стрімке розгортання зовнішньоекономічних зв'язків у світі стало можливим за умов збереження національних економічних інтересів кожної з країн. Гостра необхідність поглиблення участі України в міжнародних зв'язках посилилась на тлі політичної кризи та участі в гібридній війні, яка почалася 2014 р. з анексії українських територій (АРК Крим) та часткової їх окупації на сході нашої держави. Питання пошуку партнерів у наданні політичної підтримки супроводжується придбанням новітніх ресурсів й інструментів захисту від агресора, до цього переліку додається потреба у закупівлі медичних та профілактичних засобів.

Державна політика регулювання зовнішньоекономічних зв'язків України повинна бути націлена на подальше удосконалення та модернізацію системи способів її реалізації, зокрема покращенням законодавчої бази, яка регламентує процеси митного регулювання в державі.

Варто зазначити, що однією з головних цілей державного управління зовнішньоекономічної діяльності є підтримка й сприяння розвитку інноваційних технологічних процесів, галузей народного господарства, які продукують новітній продукт, орієнтованих на міжнародні ринки збуту. Задля цього держава має визначитися із стратегічними напрямками розвитку багатьох напрямів суспільного життя у тому числі забезпечити нагромадження інтелектуального потенціалу країни та забезпечити гідні умови функціонування й розвитку закладам освітньої сфери, які при сприятливих умовах матимуть забезпечуватимуть вирішення основних завдань завдання інноваційного розвитку економіки, реалізацію масштабних стратегічних ініціатив і проєктів всередині держави та за її межами.

Забезпечення національного ринку якісними товарами з високим вмістом доданої вартості відкриє можливості для максимізації технологічного рівня вітчизняної економіки, прискорення темпів економічного зростання, у тому числі сприятиме зростанню конкурентоспроможності вітчизняних виробництв на міжнародному рівні.

Сучасні умови міжнародних торговельних відносин формують актуальну проблему, яка забезпечує напрям розвитку зовнішньоекономічних відносин, водночас генерує проблеми, які обумовлюють потенційні зиски партнерів. Одним із важливих інструментів зовнішньої торгівлі, який визначає напрями реалізації митного регулювання і є чи не найбільш дискусійним у його реалізації – це квотування імпорту.

Квотні обмеження імпорту на міжнародних ринках часто трактуються як найбільша проблема здійснення зовнішньоекономічної діяльності України та основна причина, з якій системно протидіють українські чиновники в профільних відомствах.

Загалом, тарифна квота, як один із дієвих інструментів митного регулювання міжнародної торгівлі щодо кількісного обмеження імпорту товарів. Зазвичай, цей інструмент використовується згідно із торговельними зобов'язаннями держав-партнерів щодо виконання Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ)⁷, або у двосторонніх міжнародних торговельних угодах. Влада обумовлює граничний обсяг імпорту, в межах якого може використовуватися нульове або занижене імпортне мито. Після завершення кількісного обсягу товар може імпортуватися за умови справляння мита та інших обов'язкових платежів із вищими ставками ввізного мита. Тарифні квоти є еластичним й зручним інструментом регулювання торговельних заходів, які впроваджує влада з метою

⁷ Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) - Уряди Австралійської Федерації, Королівства Бельгії, Сполучених Штатів Бразилії, Бірми, Канади, Цейлону, Республіки Чилі, Китайської Республіки, Республіки Куба, Чехословацької Республіки, Французької Республіки, Індії, Лівану, Великого Герцогства Люксембург, Королівства Нідерландів, Нової Зеландії, Королівства Норвегії, Пакистану, Південної Родезії, Сирії, Південно-Африканського Союзу, Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та Сполучених Штатів Америки щодо їхніх відносини у сфері торгівлі та економічної діяльності повинні бути спрямовані на підвищення рівня життя, забезпечення повної зайнятості та значного і постійного зростання реального доходу й ефективного попиту, повне використання світових ресурсів та розширення виробництва й обміну товарів, бажаючи сприяти цим цілям шляхом укладення взаємних та взаємовигідних домовленостей, спрямованих на значне зниження тарифів та інших бар'єрів у торгівлі і на усунення дискримінаційного режиму в міжнародній торгівлі [10]

таргетованої підтримки національного виробника, вирівнювання асиметрій вітчизняного ринку [7; 62] у відповідних секторах економіки.

Станом на сьогодні Україна має ратифіковані угоди про вільну торгівлю з низкою держав (табл. 3.1.)

Таблиця 3.1.

Чинні міжнародні угоди про вільну торгівля України з країнами-партнерами

<i>Назва угоди</i>	<i>Дата ратифікації</i>	<i>Цілі</i>
<i>Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії [56].</i>	Угоду ратифіковано Законом № 1100-ІХ від 16.12.2020	Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії замінить у двосторонніх відносинах з Великою Британією Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, у зв'язку з BREXIT. Новий міжнародний договір базується на Угоді про асоціацію з ЄС та є її продовженням у двосторонніх відносинах між Україною та Сполученим Королівством.
<i>Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль [52].</i>	Угоду подано на ратифікацію із заявою Розпорядженням КМ № 259-р від 17.04.2019 Угоду ратифіковано із заявою Законом № 2753-VIII від 11.07.2019, ВВР, 2019, № 32, ст.124	Бажаючи сприяти гармонійному розвитку та розширенню світової торгівлі шляхом усунення перешкод в торгівлі через заснування зони вільної торгівлі та уникненню створення нових бар'єрів у торгівлі та забезпеченню передбачуваного комерційного середовища для бізнес-планування та інвестицій
<i>Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою [54].</i>	году ратифіковано Законом № 1917-VIII від 14.03.2017	Відповідно до положень CUFTA, Канада скасувала 98% мит для українських товарів. Окремі види сільськогосподарських продуктів Україна постачає до Канади також з 0% тарифом, але в рамках квот. Україна зі свого боку скасувала імпорتنі мита на 72% товарів з Канади. Ввізні мита на сільськогосподарські та

		промислові товари для Канади також скасовано, але з перехідними періодами в 3, 5 та 7 років. Для мороженої свинини та сала Україною встановлено відповідні квоти.
<i>Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС [22].</i>		Важливим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ). Ними передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів чи квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази.
<i>Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) [15].</i>		Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) є зоною вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, які не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації. Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів та фізичних осіб.
<i>Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії [55].</i>	Угоду ратифіковано Законом № 5445-VI від 16.10.2012	З метою досягнення цих цілей, положення, спрямовані на поступове скасування перешкод для взаємної торгівлі відповідно до права СОТ, зокрема тих, що стосуються утворення зон вільної торгівлі
<i>Угода про вільну торгівлю між Республікою Македонія та Україною [53].</i>	Угоду ратифіковано Законом № 2599-III (2599-14) від 05.07.2001	Висловлюючи готовність впроваджувати заходи, які сприятимуть гармонійному розвитку торгівлі між цими країнами, а також поширюватимуть та урізноманітнюватимуть взаємну співпрацю в галузях, що викликають взаємний інтерес, у тому числі в галузях, на які не поширюється ця Угода і, таким чином, створюючи основу співпраці та сприятливе середовище, засноване на рівності, відсутності дискримінації та рівнозвіз прав та обов'язків
<i>Режим вільної торгівлі з країнами СНД та ГУАМ [43].</i>		Договір про зону вільної торгівлі від 18 жовтня 2011 року - багатосторонній Договір між державами-учасниками СНД (ратифікований Законом України від 30.07.2012 № 5193-VI). Сторони Договору: Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Російська Федерація, Республіка Таджикистан, Україна, Республіка Узбекистан.

Примітка: складено автором на основі [15: 22; 43; 52; 53; 54; 55; 56]/

Суттєва частина чинних угод про вільну торгівлю, що були ратифіковані українською владою, передбачають певні кількісні квоти для товарів з України, а також для імпортованої продукції.

Засади використання квот на безмитне ввезення імпортованих товарів є доволі складними. Вони гарантують певний рівень збереження та захисту критично важливих сфер економіки, насамперед, сектору аграрного виробництва, від потенційно деструктивного впливу імпорту. Внаслідок чого виникають певні суперечності щодо вільного переміщення товарів для учасників зовнішньої торгівлі (рис. 3.1.).

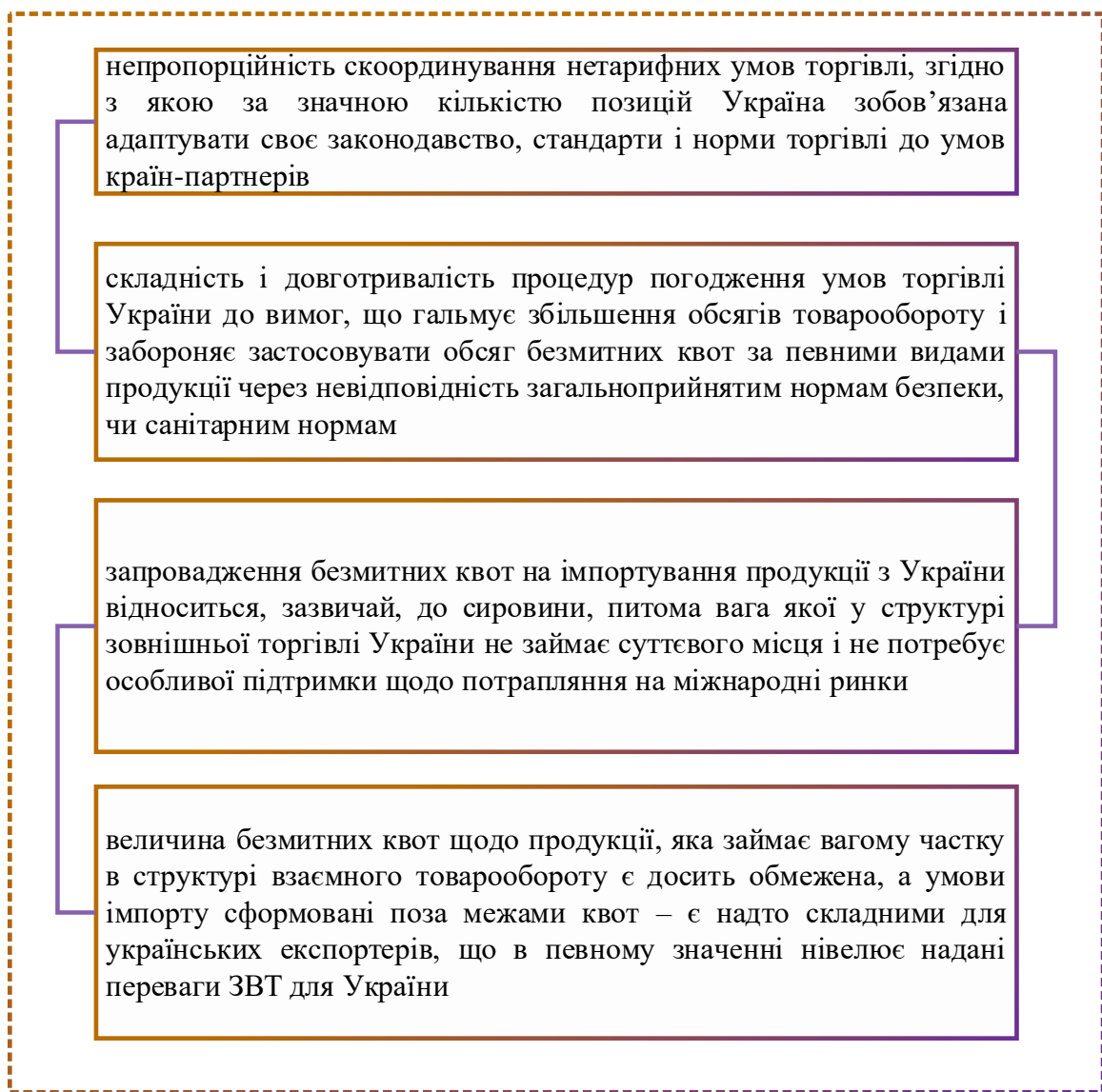

Рис. 3.1. Суперечності щодо вільного переміщення товарів для суб'єктів ЗЕД в Україні

Примітка: складено автором на основі [1].

Як правило, обумовлені тарифні квоти зазначені у вище (див. табл. 3.1) викликані бажанням влади захистити національні ринки кожної з країн в умовах жорсткої конкуренції. Найбільш чуттєвий сектор щодо забезпечення конкурентної української продукції – є агропромисловий комплекс. З одного боку, цей сектор передбачає використання значної кількості трудових ресурсів, які проживають в Україні, зокрема у сільській місцевості. Відтак, імпорт сільськогосподарської продукції може спричинити соціально-економічну деградацію регіонів та спустошення відповідних територій. З іншого боку, кожна держава, опікується проблемами власної харчової безпеки, таким чином намагається диференціювати постачальників та скеровувати додаткові ресурси на розвиток та становлення власного сільськогосподарського сектору.

Блискучим взірцем квотування української агропромислової продукції є заходи протекціонізму задекларовані міжнародними угодами ЄС. Квотами лімітується певна кількість імпорту на територію ЄС українських продуктів: борошна, меду, м'яса птиці, часнику, яблук, картоплі, яловичини, свинини, цукру тощо.

За встановленими нормами угоди про зону вільної торгівля [Зона з ЄС], детально обумовлена зона вільної торгівлі між нашою країною та країнами ЄС (27) на засадах безмитного обміну товарами, іншими словами, продукція підлягає оподаткуванню за митним тарифом. Натомість після вичерпання обумовленого обсягу імпорту за зазначеними в угоді квотами, до аналогічної продукції використовуються високі ставки ввізного мита, що сприяють обмеженню конкурентоздатності «надлишкового» імпорту. Така політика дійсно пригальмовує надлишкове ввезення українських товарів, так як українська продукція стає в рази дорожчою і користується меншим попитом у споживачів.

Водночас український експорт таких товарів як ячмінна крупа, зернові, оброблені томати тощо не підпадає ні під квоти, ні під підвищені ставки ввізного мита. а обмежується винятково наявністю цього продукту в Україні та попитом на них європейського споживача.

Треба зауважити, що рівень поза квотних ставок ввізного мита на українську продукцію є достатньо високим, у порівнянні з аналогічними товарами з інших країн ЄС, що фахівці пов'язують із ціною конкретністю, та з високою якістю українських продуктів.

Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу. Переміна наявних умов торгівлі товарами на міжнародних ринках вимагає узгодження інтересів двох і більше сторін, а це, напевно, сьогодні є можливим. Стосовно повної переорієнтації національних виробничих систем, логістики й торгівлі України згідно наявних норм права ЄС, то кожна пропозиція повинна зважати на економічну доцільність та відповідні вигоди і в жодному з випадків не забезпечувати виключно виконання обумовлених квот. Таким чином, окрім клопотання про максимізацію обсягів щодо застосування преференційних ставок ввізного мита сільськогосподарську продукцію з України та послаблення умов митного регулювання, наша країна повинна діяти більш масштабно та рішуче. Реалізуючи міжнародну діяльність у напрямі адаптації правових норм і умов міжнародної торгівлі до чинних вимог міжнародного права, Україна одночасно, повинна дбати про власні господарські інтереси, насичення власних ринків попитною продукцією та забезпечення якості її виробництва.

Таки чином, важливим напрямом реалізації митної політики має стати заходи, спрямовані на оптимізацію митного тарифу через зниження податкового тиску на суб'єктів ЗЕД за різноманітною товарною номенклатурою, імпортування яких є економічно не вигідним. Наявна диверсифікація ставок митних зборів формує привабливіші умови національного виробництва товарів, ніж їхнього імпортування та спонукає переміщенню виробництв на митну територію нашої держави. Однак неможливістю для застосування розрізнених ставок мита в залежності від призначення певних товарів є юридична та економічна невизначеність їх статусу. Відтак, доцільно було б використовувати знижені ставки мита не до усіх груп товарів без виключення, а лише для тих, які будуть задіяні у перспективі до розвитку вітчизняних галузей народного господарства. Це забезпечить, з одного боку, позитивні умови для максимізації

обсягів імпорту якісних товарів, які на митній території України не продукуються, а з іншого боку, суттєво знизить число митних правопорушень.

Водночас, добрим напрямом удосконалення митного регулювання може стати подальшого зменшення ставок імпортного мита на інноваційне технологічне обладнання, що не виготовляється в Україні, при збереженні підвищених ставок імпортних митних зборів на висококонкурентне обладнання, аналоги якого продукуються в Україні. Пріоритет у цій ситуації має віддаватися імпорту високотехнологічного устаткування й обладнання, застосування якого покращить конкурентоспроможність вітчизняного виробництва. Водночас варто пам'ятати, що встановлення високих ставок мита й митних зборів спричинює підвищення цін й спричинює податковий тиск на платників податків та максимізує додаткове фіскальне навантаження та споживачів з одного боку, а з іншого – деструктивним елементом встановлення високих ставок мита є значний ступінь ризику вчинення митних деліктів з метою мінімізації сум обов'язкових вplat.

Проблема поширення тіньового імпорту є вкрай небезпечним явищем для розвитку української держави з економічного, соціального, політичного та гуманітарного ракурсів. Адже наявність контрабанди не лише мінімізує митні платежі, скорочує соціальні витрати, спричинює високу конкуренцію добросовісним платникам податків та позбавляє державу відповідних бюджетних ресурсів для якісного виконання загальнодержавних функцій, але й загрожує втратою іміджу держави на міжнародній політичній арені.

Відтак, вирішення проблемних питань, пов'язаних із наявністю так званого «сірого імпорту» можна розпочати із спрощення й здешевлення митних процедур. Водночас, запровадити тотальну систему контролю руху товарів від моменту їх потрапляння на митну територію України до моменту кінцевої реалізації, також відновити кримінальну відповідальність за ввезення товарної контрабанди.

Ефективна протидія з контрабандою неможлива без дієвої правоохоронної та судової систем, а також впровадження всього комплексу інструментів митного

спрямування. У сучасних умовах недосконалої правоохоронної системи та суттєвих проблем функціонування судової системи України поспішне запровадження кримінальної відповідальності не лише позитивно не вплине на вирішення наявної проблеми наявної проблеми, а може спричинити додаткові обставини щодо поширення корупції та посилення ризиків втручання правоохоронних органів у господарську діяльність суб'єктів ЗЕД.

Для вирішення усіх вищезазначених проблемних питань варто впроваджувати комплекс відповідних заходів, які, насамперед, кардинально змінюють державну інституцію, організацію чи, навіть, цілу сферу. Таким чином, для впровадження необхідних реформ необхідна концептуальна візія двох аспектів: по-перше, усвідомлення яким має бути кінцевий результат, по-друге, як саме його забезпечити.

Реформа фіскальних інституцій, приєднання до міжнародних митних конвенцій, запровадження закордонного досвіду роботи – це базова основа позитивних змін. Тим більше, що вони спрямовані на автоматизацію процесів, мінімізацію людського фактору, а відтак – зменшення корупційних ризиків. Водночас, людський фактор був, залишиться тим базовим елементом, завдяки чому формується довіра, почуття гордості за власну країну та безпеки. Тому без зміцнення фахового та компетентного кадрового потенціалу реформа митної сфери залишиться невиконаною.

Таким чином підбір якісного й кваліфікованого персоналу у митні органи – це основна складова її репутації. Професіоналізм та чесність державного службовця сприйматимуть як висококваліфікований сервіс, а держава забезпечить ефективний інструмент для забезпечення економічної безпеки та добробуту громадян.

Важливим є перехід до цифрових технологій та якісного обладнання працівників пропускних пунктів, поза тим, важливим є оснащення робочих місць, комфорт при виконанні службових обов'язків. Таким чином поступове переформатування Держмитслужби у єдиний консолідований орган дозволить більш якісно й оперативно координувати дії працівників, швидко і якісно

вирішувати нагальні питання та оптимізацію адміністративних та кадрових ресурсів та забезпечить посилення інституційної спроможності державної митної служби загалом.

Фахово сформована дорожня карта, поетапне втілення окреслених завдань, використання зарубіжного досвіду можна цілком успішно застосувати в українських реаліях, що забезпечить реформування інституційних, технологічних та кадрових сегментів. Важливо відновлювати довіру до державних органів та прагнути до удосконалення усіх аспектів митного регулювання. «Будувати інституції, а не перефарбовувати фасади» [44].

Варто посилити безпекову складову держави шляхом модернізації системи аналізу наявних та можливих ризиків, опрацювання ІТ-рішень, уніфікації правових норм та стандартів, а також завдяки оперативному ухваленню необхідних рішень забезпечити кращу керованість системи.

Базовою основою для створення якісного кадрового забезпечення має стати опрацювання методики комплексної атестації потенційних службовців. Успішне проходження вибіркового тестування не є гарантією подальшої благонадійності майбутнього працівника митних органів, важливим елементом у цьому контексті має стати впровадження системи перманентного моніторингу та контролю персоналу. Водночас, варто було б запровадити дієві мотиваційні засоби й заохочення щодо кар'єрного зростання працівників Держмитслужби.

Таким чином, перспективний розвиток системи митного регулювання повинен відбуватися на базі впровадження масштабного комплексу нормативно-правових та організаційно-технічних заходів, націлених на покращення ефективності митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах подальшої перспективної інтеграції України у світовий геоекономічний простір. Варто акцентувати, що в процесі здійснення митного регулювання ЗЕД забезпечується узгодження інтересів її суб'єктів на усіх відповідних рівнях. Система митного регулювання ЗЕД окреслюється залежністю від зовнішніх факторів, підлягає впливу господарських, політичних, соціальних трансформацій, які поряд із появою нових викликів для держав створюють нові

можливості їх ефективного вирішення задля позитивного соціально-економічного розвитку держави, покращення добробуту населення країни та якості життя її громадян.

Висновки до розділу 3

Дієва система митного регулювання ЗЕД є одним з вагомих елементів збереження позитивного соціально-економічного розвитку нашої держави. У площині міжнародної економічної взаємодії нині зосереджені основні можливості вирішення ключових завдань економічного зростання, модернізації вітчизняного господарства та переформатування її на новітній інноваційний керунок розвитку. Успішна реалізація цього напрямку вимагає максимального застосування потенціалу міжнародного співробітництва, у тому числі й за допомогою митного регулювання імпортової діяльності.

Можна визначити наступні пріоритети митної політики у сфері забезпечення ЗЕД, до яких належать:

- формування необхідних умов задля досягнення стратегічних завдань України у міжнародній площині та збільшення ролі зовнішньоекономічних факторів у вирішенні проблем інноваційно орієнтованої трансформації вітчизняної економіки;
- забезпечення конкурентоспроможної на міжнародній арені і відкритої для усіх господарюючих суб'єктів системи національних інститутів та інструментів митного регулювання ЗЕД;
- перспективний розвиток митного регулювання щодо реалізації імпортової діяльності в Україні на засадах перманентного відстоювання національних інтересів та прагнень вітчизняного виробника в процесі зовнішньоекономічного економічного співробітництва з врахуванням хитких умов зовнішнього середовища.

1. Таким чином у розділі проаналізовані найбільш суттєві для реалізації вітчизняного бізнесу міжнародні угоди про зону вільної торгівлі, до яких належать країни: Велика Британія, Північна Ірландія, Ізраїль, Канада, Країни ЄС (27), ЄАВТ, а також СНД, ГУАМ, Македонії та Чорногорії.
2. Зазначено основні суперечності щодо вільного переміщення товарів для суб'єктів ЗЕД в Україні та визначено певні умови ефективного вирішення.

Висновки

Здійснивши дослідження митного регулювання та визначивши міру його впливу на реалізацію імпоротної діяльності в Україні нами було визначено низку важливим моментів, які покладено в основу виконаної наукової роботи.

1. Таким чином, при вивченні основ митного регулювання імпорту в державі було з'ясовано суть та зміст митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання через функціонування механізму суспільного регулювання та чинну систему державного управління, де митне регулювання є зв'язуючою ланкою взаємовпливу політичної, соціальної, економічної та гуманітарної складових суспільного регулювання у державі.
2. Розглянуто методи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які згруповано у три основні групи: економічні, до яких належать: пряме фінансування, субсидювання, страхування, державні гарантії тощо; адміністративні, що включають податково-тарифні інструменти, податки (ПДВ, мито, Акцизний податок, а також митні платежі; правові – нормативно правові інструменти регулювання (закони та підзаконні акти митної сфери), кількісні обмеження (тарифні квоти тощо), прямі заборони та преференції, технічні бар'єри, формальні процедури тощо.
3. Визначено три основні види митних преференцій, до яких належать встановлення тарифних квот на окремі товари, преференційні мита, а також звільнення від його сплати та митні преференції щодо країн походження імпортованих товарів.
4. Визначено та охарактеризовано інструменти митного регулювання імпоротної діяльності в Україні, які поділяються на інструменти тарифного регулювання та інструменти нетарифного регулювання та окреслено напрями їхнього впливу шляхом здійснення заходів щодо

забезпечення національних економічних інтересів, раціональні підходи щодо обмеження імпорту, стимулювання експортних операцій та заміщення імпорту в Україні. У цьому контексті повинна здійснюватися державна підтримка сільського господарства, вітчизняної промисловості, а також інноваційно-інвестиційної діяльності. Використання базових інструментів митного регулювання, окреслює опрацювання та узгодження політики зовнішньої торгівлі із загальноприйнятими норми й стандартами міжнародної торгівлі.

5. При дослідженні чого встановлено, що сучасна політика у сфері забезпечення і координації митного регулювання є недосконалою, адже суттєва частка імпортного обігу потрапляє в Україну з приховуванням інформації від митних органів чи контрабандним шляхом; значне число деліктів у сфері інтелектуальної власності; невідповідність наявної системи митного контролю сьогоднішнім стандартам пропускнує спроможності; наявність діючих корупційних схем у митних органах;
6. Досліджено наукові підходи дослідників щодо визначення терміна нетарифних методів митного регулювання та визначено максимально прийнятне для нашого дослідження його тлумачення як певного комплексу заходів обмежувального характеру, що забезпечують певні бар'єри для потрапляння іноземних товарів на внутрішній ринок держави.
7. Представлене авторське трактування поняття «митне регулювання», яке запропоновано розглядати як «систему відпрацьованих та систематизованих управлінських заходів у сфері митної справи за допомогою яких реалізується фіскальна та безпекова функції митних органів, а також забезпечується покращення якості виконання митних формальностей».

8. Проаналізовано динаміку обсягів ВВП та валової доданої вартості у фактичних цінах, у результаті чого визначено основні тенденції її перспективного розвитку та з'ясовано низькі показники валової доданої вартості продукції національного виробництва.
9. Визначено основні суб'єкти здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні, до яких можна віднести юридичні, фізичні особи, їхні об'єднання, спільні підприємства та їхні відокремлені підрозділи, які функціонують на митній території України у напрямі здійснення міжнародної торгівлі.
10. Окреслено мету здійснення митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності згідно чинного законодавства, яка сформована у трьох основних напрямках: забезпечення збалансованості економічної рівноваги національного ринку, стимулювання прогресивних структурних трансформацій в національній економіці, у тому числі зовнішньоекономічних зв'язків, створення максимально сприятливих умов для залучення економіки України в світову систему поділу праці та її наближення до ринкових структур зарубіжних країн.
11. Здійснено моніторинг чинників впливу митного регулювання на реалізацію імпорتنих операцій в Україні за відповідними ознаками та їхніми характеристиками відповідно до чинного законодавства.
12. Досліджено вітчизняну практику реалізації зовнішньоекономічної діяльності у контексті чого проаналізовано динаміку номінального та реального ВВП України за період з 2012 по 2021 рр. та окреслено тенденції до щорічного зростання його абсолютних показників, а також здійснено аналітичну оцінку різниці між номінальним та реальним ВВП України, яка вказує на нестійкість вітчизняної економічної системи;
13. Вивчено динаміку зовнішньоторговельного балансу України за період 2012 – 2021 рр., яка продемонструвала суттєві переваги

імпорту над експортом, що є небезпечним з точки зору національного виробництва;

14. Досліджено та проаналізовано структуру зовнішньої торгівлі України у січні-липні 2021 р. та з'ясовано, що імпорт перевищує експорт майже у три рази. Поряд з тим щорічне скорочення числа наукових працівників та відповідних розробок і винаходів, а частка підприємств, які впроваджують інновації у промисловості щороку менша. Така ситуація сприяє максимізації товарного імпорту, оскільки поява технологічних новинок та різноманітних інновацій створює попит на новинки у глобальному масштабі. Україна не є виключенням у цьому контексті;
15. Ще однією проблемою, яка супроводжує зростання імпорту є підвищення обсягів товарної контрабанди.
16. Здійснено кореляційно-регресійний аналіз статистичних показників надходжень митних платежів, зокрема ввізного мита та ПДВ, у процесі чого визначено їх тісний взаємозв'язок а за існуючих механізмів митного регулювання окреслили зростаючу тенденцію такої взаємозалежності.
17. При окресленні домінант вдосконалення митного регулювання імпортової діяльності в Україні визначено низку проблемних питань, які потребують нагального вирішення задля ефективного здійснення митного регулювання в країні.
18. Водночас визначено необхідність перегляду квотних обмежень, які повинні стосуватися імпорту товарів, стратегічно важливих для нашої держави, або закордонного устаткування, яке підсилить національну виробничу сферу.
19. Вдосконалення механізмів митного регулювання повинно стосуватися зменшення ставок ввізного мита на інноваційне технологічне обладнання, що не виготовляється в Україні, при умові збереження підвищених ставок імпортних митних зборів на

висококонкурентне обладнання, аналоги якого продукуються на митній території України.

- 20.З'ясування питань наявності «сірого імпорту» варто розпочати із спрощення й здешевлення митних процедур. Водночас, запровадити таку систему контролю товарного обміну від моменту його потрапляння на митну територію України до моменту кінцевої реалізації, також відновити кримінальну відповідальність за ввезення товарної контрабанди.
- 21.Питання контрабанди необхідно вирішувати комплексно, оскільки при слабкій правоохоронній та судовій системах є ризики більшого поширення корупції в митних органах.
- 22.Важливим аспектом реформування митного регулювання є модернізація митної служби України шляхом підбору фахового та висококваліфікованого персоналу з гарантією гідного фінансового та соціального забезпечення та здійсненням ефективного контролю щодо діяльності кожного державного службовця при виконання його функціональних обов'язків.

Список літературних джерел:

1. Актуальні проблеми квотного регулювання торгівлі агропродовольчими товарами між Україною та ЄС. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5731> (дата звернення: 26.09.2021).
2. Алексеев С.А. Регулирование использования нетарифных мер в праве ЕС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 «Международное право. Европейское право». Москва, 2003. 26 с.
3. Аналіз обсягів контрабанди в Україні: масштаби, прямі / непрямі втрати бюджету та економіки. Асоціація підприємств інформаційних технологій України : Офіційний сайт. URL: <http://apitu.org.ua/node/119> (дата звернення: 28.09.2021).
4. В Україні збільшився експорт та імпорт товарів усіх видів. Аналітичний звіт міністерства економіки України. URL: [file:///C:/Users/Legion/Downloads/04%D0%98%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%9F\(2020\)Utch.pdf](file:///C:/Users/Legion/Downloads/04%D0%98%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%9F(2020)Utch.pdf) (дата звернення: 24.10.2021).
5. В Україні збільшився експорт та імпорт товарів усіх видів. Міністерство аграрної політики та продовольства України : офіційний портал. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-zbilshivsya-eksport-ta-import-tovariv-usih-vidiv> (дата звернення: 26.09.2021)
6. Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності у фактичних цінах. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.08.2021).
7. Василевська Г. Асиметрії фіскального простору та їх систематизація у контексті фіскальної теорії. *Економічний аналіз*, 2020. Т.1. Ч. 2. С. 31-36.
8. Верховна Рада України. Офіційний портал. URL: <https://www.rada.gov.ua>

9. Впровадження інновацій на промислових підприємствах. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.08.2021).
10. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 15.04.1994. Офіційний портал ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text (дата звернення: 15.09.2021).
11. Дем'янюк С. Д., Герчаківський С. Д. Митне адміністрування : навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2006. 328 с.
12. Держстат: ціни виробників промислової продукції за останні 12 місяців зросли на 57,02%. Finbalance. URL: <https://finbalance.com.ua/news/derzhstat-tsini-virobnikiv-promislovo-produktsi-za-ostanni-12-misyatsiv-zrosli-na-572> (дата звернення: 15.11.2021 р.).
13. Довідка «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у I півріччі 2021 року». Загальні показники розвитку. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e8551533-1004-4210-9980-a3a50e134096&tag=InformatsiinoanalitichniMateriali> (дата звернення: 15.09.2021).
14. Експорт товарів та послуг України. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-ekspo> (дата звернення: 15.09.2021).
15. Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2606-efta> (дата звернення: 28.09.2021).
16. Єгоров О.Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС): посібник. Одеса: Плассе, 2005. 226 с.
17. Задорожній О. Ярмач А. Митна справа. Вісник : офіційно про податки. Офіційне видання ДФС України. №15, 2015. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8217> (дата звернення: 12.10.2021).

18. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» Відомості Верховної Ради (ВВР) № 9, 2019. ст.50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2680-19#Text> (дата звернення: 28.09.2021).
19. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. №959-ХІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 16.10.2021).
20. Закон України «Про митний тариф» Із змінами, внесеними згідно із Законом № 1261-ІХ від 19.02.2021. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text> (дата звернення: 16.10.2021).
21. Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.09.2021)
22. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> (дата звернення: 16.10.2021).
23. Інфографіка щодо загальних підсумків імпорту товарів України у І півріччі 2018 року. Міністерство економіки України. Імпорт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7e82c6e6-e65b-44ae-8a9a-48b6851f6d47&tag=Infografika-import> (дата звернення: 02.10.2021).
24. Інформаційно-аналітичні матеріали. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e8551533-1004-4210-9980-a3a50e134096&tag=InformatsiinoanalitichniMateriali> (дата звернення: 12.09.2021)]
25. Кабаці Б. Митне право : мультимедійний навчальний посібник. НАВС України. URL: https://arm.nai.au.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part6.html

26. Кабінет Міністрів України (КМУ) [Кабінет Міністрів України : державний сайт України. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 16.10.2021).
27. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу за 2010-2020 роки. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 24.10.2021).
28. Конференція Організації Об'єднаних Націй з питань торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Антимонопольний комітет України, 2021. URL: <https://amcu.gov.ua/napryami/mizhnarodna-diyalnist/mizhnarodna-spiivpracya-u-galuzi-konkurenciyi/konferenciya-organizaciyi-obyednanih-nacij-z-pitan-torgivli-ta-rozvitku-yunktad> (дата звернення: 16.10.2021).
29. Корнева Т. В. Необхідність визначення понять заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України. Митна справа, 2005. № 1. С. 96–100
30. Мандра Г.А. Оперативне тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_20086 (дата звернення: 12.11.2021).
31. Митний кодекс України із змінами і доповненнями, внесеними законами України № 4495-VI від 13.03.2012. Liga 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T124495?an=1>
32. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 38-39. ст.288 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15#Text> (дата звернення: 12.11.2021).
33. Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=28dc9692-178b-4ef4-a140-0c1c002cfbda&title=MizhvidomchaKomisiiaZMizhnarodnoitorgivliukhvalilanizkurishendliazakhistuukrainskikhtovarovirobnikiv?zpezyrnrgtdqeahv> (дата звернення: 12.11.2021).

- 34.Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 14.11.2021)
- 35.Місія та принципи діяльності. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/mission-and-principles-of-work>
- 36.Місячний звіт про виконання Державного бюджету України за січень-жовтень 2020 року. Звітність. Офіційний сайт Казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/misyachnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-sichen-gruden-2020-roku> (дата звернення: 14.11.2021)
- 37.Нагірна М. Я. Етіологічна діагностика експортно-імпортової діяльності підприємств : дис. канд. екон. наук : 08.00.04. / Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2016. 242 с.
- 38.Національний банк України : офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2021)
- 39.Національні рахунки. Державної служби статистики України : офіційний сайт. URL: ukrstat.gov.ua (дата звернення: 24.10.2021)
- 40.Основи митного законодавства: питання теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник для студентів вищих та середньо-спеціальних закладів. К: Август, 2001. – 422 с
- 41.Основним завданням АМКУ є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики. Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/pro-nas/zavdannya-ta-povnovazhennya> (дата звернення: 02.11.2021).
- 42.Платонова І.О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13-14. С. 125-129.
- 43.Режим вільної торгівлі з країнами СНД та ГУАМ <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6a969ce3-b31c-499b-8b07-ffbdbad461b8&title=RezhimVilnoiTorgivliZKrainamiSndTaGuam> (дата звернення: 28.10.2021).

44. Реформа митниці: що далі? Митниця. Тестування - спецпроект «Економічної правди» спільно з Посольством США, Міжнародною Організацією з Міграції в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/mytnytsia/2021/07/26/676085/> (дата звернення: 28.10.2021).
45. Романенко В.В. Нетарифне регулювання переміщення товарів через митний кордон України: адміністративно-правові засади: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07.Х., 2012. 199 с.
46. Співдружність незалежних держав (СНД). Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/t-47638272> (дата звернення: 28.10.2021)
47. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України» – за відповідні роки. Офіційний портал Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 28.10.2021)
48. Стеценко Ж. В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Економічний Вісник НТУУ «КПІ». 2010. URL: <http://economy.kpi.ua/uk/node/> (дата звернення: 28.10.2021)
49. Таможенный союз стран ЕАЭС в своем нынешнем виде был создан в 2010 году Россией, Беларусью и Казахстаном. Впоследствии к ним присоединились Армения и Киргизия. Deutsche Welle (DW). URL: <https://www.dw.com/ru/таможенный-союз/t-17449026> (дата звернення: 21.09.2021).
50. Тихонова Н.Б. ВТО: либерализация международной торговли и возможности экономического развития. Вестник Московского государственного университета. 2010. №1. С.46-55.
51. Товарна структура зовнішньої торгівлі. Економічна статистика / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.10.2021).
52. Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-19#Text (дата звернення: 14.10.2021).

53. Угода про вільну торгівлю між Республікою Македонія та Україною
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807_200#Text (дата звернення: 28.11.2021).
54. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_052-16#Text (дата звернення: 28.11.2021).
55. Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892_008#Text (дата звернення: 28.11.2021).
56. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-20#Text> (дата звернення: 28.11.2021).
57. Щодо роз'яснення терміну «вимоги товарної номенклатури (УКТЗЕД)». Верховна Рада України. ДМСУ : лист від 04.04.2003 № 11/4-13-5205-ЕП.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5205342-03#Text> (дата звернення: 18.10.2021).
58. J.P. Morgan різко погіршив прогноз росту реального ВВП України у цьому році. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/11/19/679934/> (дата звернення: 19.11.2021)
59. Overview of developments in the international trading environment. WTO, 2021. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news21_e/OV24.pdf
60. Trade (% of GDP). World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS> (дата звернення: 28.11.2021).
61. Ukraine's economy grows 6% in Q2 y/y - economy ministry estimates. Reuters Staff. URL: <https://www.reuters.com/article/ukraine-economy-gdp-idUSL8N2OV3DI> (дата звернення: 16.10.21).

62. Vasylevska H. Fiscal Asymmetries of the Ukrainian Economy During the Global Pandemic Crisis: Economic Decline or Chance of Success. *EasyChair*. URL: <https://easychair.org/publications/prepr> (дата звернення: 28.11.2021).